

Vanhemman kiintymyssuhteen yhteys lapsuusiän sosiaaliseen ahdistukseen

Henna Maria Parkas

Pro gradu –tutkielma

Psykologia

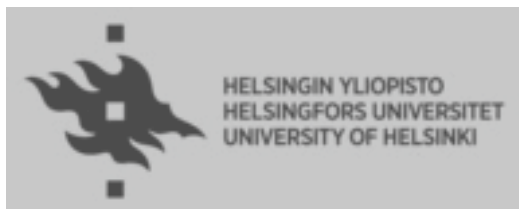
Lääketieteellinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Lokakuu 2019

Ohjaaja: Kati Heinonen

Tiedekunta Lääketieteellinen tiedekunta		Laitos Psykologian ja logopedian osasto	
Tekijä <u>Henna</u> Maria Parkas			
Työn nimi Vanhemman kiintymyssuhteen yhteys lapsuusiän sosiaaliseen ahdistukseen			
Oppiaine Psykologia			
Työn ohjaaja Kati Heinonen		Vuosi 2019	
<p>Tiivistelmä</p> <p><i>Tavoitteet.</i> Sosiaalinen ahdistus ja sosiaalisten tilanteiden pelko ovat yksi merkittävimmistä lapsuus- ja nuoruusiässä tavattavista mielenterveyden häiriöistä. Aiemmissa tutkimuksissa sosiaalisen ahdistuksen taustalta on voitu tunnistaa myös vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä. Tässä tutkielmassa pyrittiin lisäämään tietoa vanhemmuuden ja sosiaalisen ahdistuksen yhteydestä tarkastelemalla, onko vanhemmalta mitattu aikuisuuden kiintymyssuhde yhteydessä lapsen sosiaaliseen ahdistukseen. Tutkielmassa tarkasteltiin erikseen äidin ja isän kiintymyssuhteen yhteyttä, sekä mahdollisia sukupuolieroja kiintymyssuhteen ja sosiaalisen ahdistuksen välillä.</p> <p><i>Menetelmät.</i> Tutkimuksessa käytetty otos oli osa Glycyrrhizin in Licorice (GLAKU) – seurantatutkimukseen osallistuneista lapsista vanhempineen. Otos koostui yhteensä 208 lapsesta, joilta lapsen osalta oli arvioitu sosiaaliseen ahdistukseen liittyvää oireilua 11–12 vuotiaana, ja toisen tai kummankin vanhemman osalta aikuisuuden kiintymyssuhdetta lapsen ollessa n. 5,5 –vuotias. Sosiaalisen ahdistuksen arviointiin käytettiin Social Phobia & Anxiety Inventory for Children – itsearviointikyselyä (SPAI-C), ja aikuisuuden kiintymyssuhteen arviointiin Experiences in Close Relationships –kyselyä (ECR).</p> <p><i>Tulokset ja johtopäätökset.</i> Tutkimuksessa ei löydetty tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä tarkastelun kohteina olleiden tekijöiden väliltä. Vanhemman arvioidun kiintymyssuhdetyypin ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen välillä ei ollut havaittavissa yhteyttä kummankaan vanhemman osalta, tai tarkasteltaessa erikseen tyttöjä ja poikia. Tulosten perusteella vanhemman kiintymyssuhdetyypillä ei ole suoraa vaikutusta lapsen sosiaaliseen ahdistukseen 11–12 vuoden iässä, vaikka vanhemmuuden ja sosiaalisen ahdistuksen välillä yhteyksiä on voitu aiemmissa tutkimuksissa havaita. Yksi mahdollinen selittäjä tälle voi olla kiintymyssuhdetyyppien epätarkkuus suhteessa vanhemman käyttäytymiseen. Yhteyden löytyminen olisi voinut vaatia tarkempaa tietoa siitä, millä tavoin tietty kiintymyssuhde ilmenee vanhemman käyttäytymisessä varsinkin verraten uusissa sosiaalisissa tilanteissa.</p>			
Avainsanat Aikuisuuden kiintymyssuhde, sosiaalinen ahdistus, sosiaalisten tilanteiden pelko, vanhemmuus, lapset			
Säilytyspaikka Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet), ethesis.helsinki.fi			

Faculty Faculty of Medicine	Department Department of Psychology and Logopedics	
Author <u>Henna</u> Maria Parkas		
Title The Relationship between parents attachment style and child's social anxiety		
Subject Psychology		
Supervisor Kati Heinonen	Year 2019	
<p>Abstract</p> <p><i>Objectives.</i> Social anxiety and social anxiety disorder (SAD) are among the most common mental disorders among children and adolescents. In previous studies many factors have been found to have an association with social anxiety, including several parenting factors. The aim of this study was to further study the connection between social anxiety and parenting, by assessing possible connection between child's social anxiety and parents' adult attachment style. Statistical analyses were done for both parents together, but also separately for mothers and fathers. Possible gender differences between boys and girls were also examined.</p> <p><i>Methods.</i> The data in this study consisted of the children and their parents who participated in the longitudinal study of Glycyrrhizin in Licorice (GLAKU). When children were approximately 5,5 years old, one or both of their parents completed Experiences in Close Relationships –questionnaire (ECR), which was used for assessing the adult attachment style of the parent. Social anxiety was assessed using the Social Phobia & Anxiety Inventory for Children (SPAI-C). Children completed SPAI-C at the age of 11–12 years. Final sample consisted of 208 children and their parent(s).</p> <p><i>Results and conclusions.</i> No associations were found between social anxiety of the child and the adult attachment style of his/her parents. The results were same for mothers and fathers, and no gender difference was found between boys and girls. These results indicate that parents' adult attachment style has no direct effect on child's social anxiety at the age of 11–12 years, although associations between parenting and social anxiety have been found in previous studies. One possible explanation for this is that the parents measured attachment style may have been too nonspecific when it comes to parents' behavior. More information about may be needed about the behavior that attachment style causes, especially in relatively new social situations.</p>		
Keywords Adult attachment, social anxiety, SAD, parenting, children		
Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (dissertations), ethesis.helsinki.fi		

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Sosiaalinen ahdistus ja sosiaalisten tilanteiden pelko	2
1.1.1 Sosiaalinen ahdistus lapsuudessa ja nuoruudessa	4
1.1.2 Sosiaalinen ahdistus ja vanhemmuuskäyttäytyminen	5
1.2 Aikuisuuden kiintymyssuhde	7
1.2.1 Aikuisuuden kiintymyssuhde ja vanhemmuus	9
1.2.2 Aikuisuuden kiintymyssuhteen yhteydet lapsen kehitykseen	11
1.3 Vanhemman kiintymyssuhteen yhteys lapsuuden ja nuoruuden sosiaaliseen ahdistukseen	12
1.4 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit	14
2. Menetelmät	15
2.1 Tutkittavat	15
2.1.1 Katoanalyysi	16
2.2 Arviointimenetelmät	17
2.2.1 Vanhemman kiintymyssuhde	17
2.2.2 Lapsen sosiaalinen ahdistus	17
2.3 Taustamuuttajat	18
2.4 Tilastolliset menetelmät	19
3. Tulokset	19
3.1 Aineiston kuvailevat tunnusluvut	19
3.2 Muuttujien väliset yhteydet	21
3.2.1 Pää- ja taustamuuttujien väliset yhteydet	21
3.3 Vanhempien kiintymyssuhdetyylin yhteys lapsuuden sosiaaliseen ahdistukseen	22
4. Pohdinta	23
4.1 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset	30
4.2 Yhteenveto	31
Lähteet	32
Liitteet	41

1. Johdanto

Villinä hakkaava sydän, kuivaksi käyvä suu ja nousevan punan lämpö poskilla. Huoli muiden itseen kohdistuvista negatiivisista arvioista ja pelko koskien huomion keskipisteeksi joutumista. Muun muassa nämä ovat keskeisiä sosiaaliseen ahdistukseen ja sosiaalisten tilanteiden pelkoon liitettyjä oireita ja ajatuksia (Kumpulainen ym., 2016). Liialliseksi kasvava ahdistus voi rajoittaa merkittävästi yksilön elämää ja tämän tekemiä valintoja, vaikka ahdistuksella on olemassa vaaran välttämiseen liittyvä adaptiivinen tehtävä (Beesdo, Knappe & Pine, 2009). Sosiaalisen ahdistuksen ja sosiaalisten tilanteiden pelon kohdalla yksilö saattaa esimerkiksi alkaa vältellä tilanteita joissa pelkää joutuvansa huomion kohteeksi.

Sosiaalisissa tilanteissa koetut ahdistus ja pelko ovat myös osa monen lapsen ja nuoren elämää, sillä sosiaalinen ahdistus ja sosiaalisten tilanteiden pelko ovat yleisimpien lapsilla ja nuorilla tavattujen mielenterveyden häiriöiden joukossa (Beesdo ym., 2009). Sosiaalisten tilanteiden pelosta kärsii elämänsä aikana noin joka kymmenes lapsi tai nuori (Merikangas ym., 2010). Sosiaalisen ahdistuksen ja sosiaalisten tilanteiden pelon taustalta on tähän päivään mennessä voitu tunnistaa useita niin biologisia, psykologisia kuin sosiaalisiakin riskitekijöitä (Elizabeth ym., 2006; Wong & Rapee, 2016), mutta edelleen on olemassa myös aiemmin tutkimattomia, ilmiöön mahdollisesti yhteydessä olevia tekijöitä.

Yhtenä merkittävänä sosiaalisen ahdistuksen taustatekijänä voidaan pitää lapsuuden kasvuympäristöä ja vanhempien vaikutusta osana sitä. Lapsi pääsee yleensä havainnoimaan vanhempansa käyttäytymistä monenlaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Hän näkee kuinka vanhempi käyttäytyy niin tuttujen kuin tuntemattomienkin henkilöiden seurassa. Lapsi pääsee todennäköisesti myös tarkkailemaan, käyttäytykö vanhempi eri tavalla keskellä suurta ihmisjoukkoa verrattuna kohtaamiseen yhden ihmisen kanssa. Nämä lapsen vanhemmastaan tekemät havainnot voivat toimia mallina lapsen omalle käyttäytymiselle, ja tätä kautta olla myös yksi lapsen ahdistusoireilua lisäävä tekijä (Fisak & Grills-Taquechel, 2007). Lapsi saattaa esimerkiksi käyttäytyä pelokkaasti tilanteessa jossa on havainnut myös äitinsä käyttäytyvän pelokkaasti (Gerull & Rapee, 2002), tai toistaa omassa käyttäytymisessään äitinsä sosiaalisesti ahdistunutta käyttäytymistä tuntematonta henkilöä kohtaan (de Rosnay, Cooper, Tsigaras & Murray, 2006). Sosiaalisen ahdistuksen ja sosiaalisten tilanteiden pelon usein havaitussa siirtymisessä sukupolvelta toiselle (Lieb ym., 2000) voi osin olla kyse juuri siitä, että lapsi on

toistuvasti todistanut vanhempansa sosiaalisen ahdistuksen värittämää käyttäytymistä sosiaalisissa tilanteissa. On mahdollista, että vanhemman sosiaalisesti ahdistuneen käyttäytymisen todistamisella on suurin vaikutus lapsen ahdistukseen jo varsin varhain, alle taaperoikäisenä, joten vanhemman elinikäisen ahdistusoireilun merkitys voi olla suurempi lapsen sosiaalisissa tilanteissa havainnoimaan käyttäytymiseen nähden (Aktar, Majdandžić, de Vente & Bögels, 2014).

Sosiaalinen ahdistus tai sosiaalisten tilanteiden pelko eivät kuitenkaan ole ainoa potentiaalinen vanhemman käyttäytymiseen vaikuttava tekijä. Yksi lapsen sosiaalisen ahdistuksen taustalla mahdollisesti vaikuttava vanhemmuustekijä on vanhemman kiintymyssuhde, joka on yhteydessä vanhemman ajattelu- ja käyttäytymismalleihin suhteessa muihin ihmisiin. Vanhempi, jolla on turvallinen kiintymyssuhdetyyli, suhtautuu esimerkiksi positiivisemmin sosiaalisiin tilanteisiin, kun taas suhtautuminen sosiaalisiin tilanteisiin on negatiivisemmin värittänyt vanhemmalla, jolla kiintymyssuhdetyyli on turvaton (Feeney, Cassidy & Ramos-Marcuse, 2008). Sekä sosiaalisesti ahdistuneen että turvattomasti kiintyneen aikuisen suhtautumista sosiaalisiin tilanteisiin voi näin ollen pitää negatiivisesti värittyneenä. Tietävästi vanhemman kiintymyssuhteen ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen välistä yhteyttä ei ole kuitenkaan aiemmissa tutkimuksissa selvitetty. Tämän tutkielman tavoitteena on lisätä ymmärrystä koskien sosiaalisen ahdistuksen taustalla olevia vanhemmuustekijöitä tarkastelemalla lapsen 11–12 vuoden iässä arvioitun sosiaalisen ahdistuksen yhteyttä vanhemman aikuisiän läheisessä ihmissuhteessa ilmenevään kiintymyssuhteeseen, joka on arvioitu lapsen ollessa n. 5,5 vuoden ikäinen.

1.1 Sosiaalinen ahdistus ja sosiaalisten tilanteiden pelko

Sosiaalisten tilanteiden pelko katsotaan internalisaatiohäiriöksi, jossa yksilön oireilu on sisäänpäin suuntautuvaa (Cosgrove ym., 2011). Se tunnustettiin ensimmäisen kerran omaksi erilliseksi häiriökseen DSM-III-diagnoosiluokituksessa (APA, 1980). Tuolloin laadittu häiriön ensimmäinen määritelmä todettiin kuitenkin nopeasti riittämättömäksi kuvaamaan ilmiötä koko laajuudessaan, ja jo DSM-III-R-luokituksessa sosiaalisten tilanteiden pelon määritelmä laajennettiin sisältämään myös yleistynyt sosiaalinen pelko, johon ei liity tarkkarajaisia pelon kohteita (Hyett & McEvoy, 2018). Keskeistä kaikille nykyisille sosiaalisten tilanteiden pelon diagnostisille määrittelyille on sellaisten tilanteiden välttely, joissa yksilö pelkää nolaavansa itsensä muiden nähden (Hyett & McEvoy, 2018). Sosiaalisiin tilanteisiin liittyvät pelot eivät

kuitenkaan ilmene kaikilla niistä kärsivillä samanlaisina kaikissa tilanteissa, vaan eri henkilöillä pelot voivat rajautua tiettyntyyppisiin sosiaalisiin tilanteisiin, kuten muiden edessä puhumiseen tai juhliin osallistumiseen. Lisäksi monilla vain tiettyyn sosiaaliseen tilanteeseen rajoittuva ahdistus ei riitä täyttämään sosiaalisten tilanteiden pelon diagnostisia kriteerejä, ja suuri joukko ihmisiä kärsiikin sosiaalisiin tilanteisiin liittyvästä ahdistuksesta vaikkei heillä olekaan diagnosoitavissa olevaa pelkoa (Knappe ym., 2011). Koska tutkimukset poikkeavat toisistaan sen suhteen, onko sosiaalista ahdistusta tarkasteltu diagnosoituna häiriönä vai oiretasoisena, tullaan tässä tutkielmassa jatkossa puhumaan sosiaalisesta ahdistuksesta silloin, kun tutkimuksessa on tarkasteltu ainoastaan oiretasoisia sosiaalista ahdistusta, ja sosiaalisten tilanteiden pelosta silloin, kun tutkimuksen kohteena on ollut diagnosoitu häiriö.

Tutkimuksissa sosiaalisen ahdistuksen ja sosiaalisten tilanteiden pelon taustalta on voitu löytää useita biologisia, psykologisia ja sosiaalisia riskitekijöitä, kuten perinnölliset taipumukset, vanhempien käyttäytyminen, kaverisuhteisiin liittyvät kokemukset, elämäntapahtumat ja kulttuuri (Wong & Rapee, 2016). Riskitekijöiden suhde sosiaaliseen ahdistukseen ja sosiaalisten tilanteiden pelkoon ei kuitenkaan ole suoraviivainen. Eri riskitekijöiden vaikutus voi ilmetä erilaisena eri ikäkausina, riskitekijät voivat olla vuorovaikutuksessa keskenään ja toisaalta monet sosiaalisten tilanteiden pelon riskitekijöistä ovat yhteisiä muiden ahdistushäiriöiden ja masennuksen kanssa. Pitkittäistutkimusten vähäisyyden takia myös kausaalisten ja ylläpitävien tekijöiden erottaminen toisistaan on toistaiseksi vaikeaa (Spence & Rapee, 2016).

Sosiaalisten tilanteiden pelon on useissa tutkimuksissa havaittu olevan yleisempää naisilla kuin miehillä, mutta toisaalta miehet saattavat päätyä naisia useammin hakemaan apua sosiaaliseen ahdistukseensa (Asher, Asnaani & Aderka, 2017). Tätä ristiriitaiselta vaikuttavaa tulosta on selitetty mm. erilaisilla sosiaalisilla ideaaleilla ja odotuksilla, joihin miehet ja naiset itseään vertaavat. Ero todellisen ja ideaaliminän välillä voi sosiaalisen tilanteiden pelon myötä muodostua isommaksi miehillä kuin naisilla, mikä voi osaltaan selittää joissain tutkimuksissa havaittua miesten herkempää hoitoon hakeutumista (Asher ym., 2017). Sosiaalisten tilanteiden pelko puhkeaa myös suhteellisen varhain, suurin piirtein samoihin aikoihin sekä miehillä että naisilla (Asher & Aderka, 2018). Ensimmäinen sosiaaliseen tilanteeseen liittyvä pelkokokemus sijoittuu useimmiten ikävuosien 11–12 paikkeille, ensimmäinen sosiaaliseen tilanteeseen liittyvä välttelykokemus puolestaan ikävuosien 13–14 paikkeille (Asher & Aderka, 2018). Myös sukupuolten väliset erot näyttäisivät korostuvan nuoruusiässä (Asher ym., 2017).

1.1.1 Sosiaalinen ahdistus lapsuudessa ja nuoruudessa

Lapsilla merkittävää haittaa aiheuttavan ahdistuksen tunnistamista vaikeuttavat normatiiviseen kehitykseen liittyvät, useimmiten ohhi menevät pelot ja ahdistus (Beesdo ym., 2009; Weems, 2008). Näihin kuuluvat esimerkiksi varhaislapsuuden eroahdistus ja vierastaminen, mutta myös nuoruuteen liittyvä pelko kavereiden hylkäämäksi tulemisesta (Beesdo ym., 2009). Myös sosiaalisten tilanteiden pelkoa diagnosoitaessa on otettava huomioon joitakin poikkeuksia aikuisten diagnooseihin nähden. Lapsen ei esimerkiksi odoteta tunnistavan pelkojensa kohtuuttomuutta, toisin kuin aikuisten (Beesdo ym., 2009). Lapsilla sosiaalinen ahdistus voi ilmetä monin tavoin, esimerkiksi itkemisenä, raivokohtauksina, jähmettymisenä tai vetäytymisenä sosiaalisista tilanteista outojen henkilöiden seurassa (Beesdo ym., 2009; Kashdan & Herbert, 2001).

Vaikka ahdistus ja pelot ovat tiettyyn pisteeseen saakka osa normaalia kehitystä, ylittää ahdistuksen määrä normaalin rajan myös monella lapsella ja nuorella. Erilaiset ahdistushäiriöt kuuluvat noin joka kolmannen nuoren elämään (Merikangas ym., 2010). Sosiaalisten tilanteiden pelosta lapsuus- ja nuoruusiässä taas kärsii noin joka kymmenes, elinaikaisen esiintyvyyden vaihdellen lapsuus- ja nuoruusiässä noin 6–20% välillä (Merikangas ym., 2010). Sosiaalinen ahdistus ei myöskään ilmene erillään muista häiriöistä, vaan sillä on havaittu lukuisia yhteyksiä muihin mielenterveyden häiriöihin. Lapsuudessa ilmenevän sosiaalisten tilanteiden pelon on esimerkiksi havaittu ennakoivan myöhempiä mielenterveyden häiriöitä, kuten nuoruuden yleistynyttä ahdistuneisuushäiriötä ja jopa ADHD-diagnoosia (Bittner ym., 2007).

Tietyt piirteet voivat viitata sosiaalisten tilanteiden pelon kehittymiseen jo varhaislapsuudessa, vaikka häiriö puhkeaa usein useimmiten n. 13-vuotiaana. Jo alle kouluikäisillä havaittavia, sosiaaliseen ahdistukseen yhteydessä olevia tekijöitä ovat mm. käyttäytymisen inhibitio (Clauss & Blackford, 2012; Muris ym., 2011), säätelemätön pelko (Buss ym., 2014), lapsen turvaton kiintymyssuhde (Muris ym., 2011) ja vanhempien ahdistunut kasvatustyyli (Muris ym., 2011). Käyttäytymisen inhibitiolla tarkoitetaan perinnöllistä ja varhain ilmenevää taipumusta reagoida uusiin tilanteisiin, paikkoihin ja ihmisiin epäluuloisella ja välttelevällä tavalla (Robinson, Kagan, Reznick & Corley, 1992). Säätelemätön pelko taas on yhteydessä sosiaaliseen vetäytymiseen ja sosiaaliseen ahdistukseen niin kaveritilanteissa kuin vuorovaikutuksessa aiemmin tuntemattoman henkilön kanssa (Buss ym., 2014). Koska sekä käyttäytymisen inhibitio

että säätelemätön pelko voivat potentiaalisesti saada vahvistusta vanhemman taipumuksesta toimia sosiaalisissa tilanteissa vetäytyvällä tai pelokkaalla tavalla, voi vanhemmuustekijöiden parempi tuntemus tuoda oman lisänsä myös näiden piirteiden parempaan ymmärrykseen.

Ahdistushäiriön kehittyminen myöhemmällä iällä ei kuitenkaan todennäköisesti perustu vain yksilöllisiin ominaisuuksiin, kuten käyttäytymisen inhibitioon tai säätelemättömään pelkoon, vaan suurimman riskin muodostaa useamman tekijän yhteisvaikutus. Esimerkiksi lapsen turvattoman kiintymyssuhteen yhdessä käyttäytymisen inhibition kanssa on havaittu ennakoivan nuoruuden ahdistushäiriötä vahvemmin kuin käyttäytymisen inhibition yksinään (Lewis-Morrarty ym., 2015). Tätä kautta myös vanhemman kiintymyssuhteen ja lapsen sosiaalisen ahdistuneisuuden välisen yhteyden tarkastelu näyttää olennaisena, sillä yksi lapsen turvattomaan kiintymyssuhteeseen vaikuttava tekijä voi olla juuri vanhemman oma kiintymyssuhde (Verhage ym., 2016). Näyttäisi siltä, että kasautuvat efektit kasvattavat yksilön sosiaalisen ahdistuneisuuden ja sosiaalisten tilanteiden pelon puhkeamisen riskiä. Jo varhaislapsuudessa ilmenevät alttiustekijät yhdessä vanhemmuuden kaltaisten kasvuympäristöön liittyvien tekijöiden kanssa voivat ajaa yksilön polulle, joka johtaa sosiaaliseen ahdistukseen edelleen nuoruudessa ja aikuisuudessa. Eri tekijöiden yhteisvaikutuksen tutkiminen edellyttää kuitenkin mahdollisimman laajaa ymmärrystä siitä, mitkä tekijät ovat yhteydessä sosiaaliseen ahdistukseen. Lapsuuden ja nuoruuden sosiaalisen ahdistuksen kohdalla moni potentiaalisesti vaikuttava tekijä on yhteydessä henkilöihin, joilla on keskeinen sija useimpien lasten ja nuorten elämässä – omiin vanhempiin.

1.1.2 Sosiaalinen ahdistus ja vanhemmuuskäyttäytyminen

Vanhemmat ovat merkittävässä roolissa lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Lapset havainnoivat vanhempiansa sosiaalista käyttäytymistä, ja soveltavat havaitsemiaan käyttäytymismalleja esimerkiksi vuorovaikutuksessa kavereidensa kanssa (McDowell, Parke & Spitzer, 2002). Sosiaalisen ahdistuksen ja sosiaalisten tilanteiden pelon taustalla onkin havaittu myös useita vanhempiin ja vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä. Jo aiemmin mainitun vanhempien ahdistuneen kasvatustyylin (Muris ym., 2011) lisäksi tutkimuksissa esille nousseita vanhemmuustekijöitä ovat olleet ylikontrolloiva ja torjuva vanhemmuus (Asbrand, Hudson, Schmitz & Tuschen-Caffier, 2017; Elizabeth ym., 2006; Lewis-Morrarty ym., 2012; Teetsel, Ginsburg & Drake, 2013).

Ylikontrolloiva käyttäytyminen on yksi vanhemmuuteen liittyvä piirre, jolla on havaittu usein yhteyksiä sosiaaliseen ahdistukseen. Sosiaalisten tilanteiden pelosta kärsivien lasten äitien on huomattu ohjaavan lastaan verrokkiäitejä enemmän tilanteissa, joissa lapsi ei ole pyytänyt ohjausta (Asbrand ym., 2017). Pitkittäistutkimuksessa äidin ylikontrolloivan käyttäytymisen on havaittu olevan yhteydessä sosiaaliseen ahdistukseen nuoruusiässä, ylikontrolloivan käyttäytymisen välittäessä yhteyttä lapsuudessa ilmenevän käyttäytymisen inhibition ja nuoruuden sosiaalisen ahdistuneisuuden välillä (Lewis-Morrarty ym., 2012). Myös isien käyttäytymisen on havaittu olevan kontrolloivampaa sosiaalisesta ahdistuksesta kärsivien lasten kohdalla (Greco & Morris, 2002). Ylikontrolloivan käyttäytymisen vaikutus saattaa myös olla erilainen vanhemmasta riippuen, sillä vanhempia vertailtaessa lapsen toimintaa ylikontrolloivan ja intrusiivisen vanhemmuuskäyttäytymisen on huomattu olevan tyypillisempää ahdistuneille isille kuin ahdistuneille äideille (Teetsel ym., 2013).

Toinen vanhemmuuteen liittyvä piirre, jolla on löydetty yhteyksiä sosiaaliseen ahdistukseen, on torjuva vanhemmuuskäyttäytyminen. Äidin ylisuojelevan ja isän torjuvan käyttäytymisen on yhdessä emotionaalisen kylmyyden kanssa havaittu olevan yhteydessä sosiaalisten tilanteiden pelkoon nuorilla (Lieb ym., 2000; Knappe, Beesdo-Baum, Fehm, Lieb & Wittchen, 2012). Tutkimusnäyttö niin ylikontrolloivan kuin torjuvankaan vanhemmuuden osalta ei kuitenkaan ole yksiselitteistä. Äidin ja isän vanhemmuuskäyttäytymistä tarkastelleissa meta-analyyseissä sekä äidin että isän ylisuojelevan, mutta ei ylikontrolloivan, käyttäytymisen on huomattu olevan yhteydessä lapsen ahdistusoireisiin varhaislapsuudessa (Möller, Nikolic, Majdandzic & Bögels, 2016). Äidin ilmaiseman torjunnan on puolestaan havaittu olevan yhteydessä lapsen sosiaaliseen ahdistukseen, mutta ei yhtä paljon kuin masennus- ja ahdistusoireisiin. Tämän tuloksen perusteella yhteys torjuvan vanhemmuuden ja sosiaalisen ahdistuksen yhteys saattaa ilmetä vain, kun lapsella on samanaikaisesti masennusoireilua (Scanlon & Epkins, 2013).

Suurimmassa osassa vanhemmuuden ja sosiaalisen ahdistuksen yhteyksiä käsitelleistä tutkimuksista on tarkasteltu pelkästään äitejä. Keskittyminen ainoastaan äitien vaikutuksen tarkasteluun voi kuitenkin johtaa harhaan tutkittaessa vanhemmuuden ja sosiaalisen ahdistuneisuuden välisiä yhteyksiä. On mahdollista, että isän vaikutus on sosiaalisen ahdistuksen kehityksessä jopa äidin vaikutusta suurempi (Bögels & Perotti, 2011). Tätä vanhempien välistä eroa ei ole kuitenkaan pystytty löytämään kaikissa tutkimuksissa (Möller ym., 2016). On arveltu, että sosiaalisesta ahdistuksesta enemmän kärsivät lapset saattavat antaa sosiaalisia tilanteita havainnoidessaan enemmän painoarvoa isän käyttäytymiselle, erityisesti

isän itseluottamukselle tai sen puutteelle (Bögels, Stevens & Majdandzic, 2010). Toisaalta isällä voi myös olla erityinen rooli lapsen ahdistusoireiden vähentämisessä, sillä lapsen rajoja hyvällä tavalla haastavan vanhemmuuden on huomattu olevan yhteydessä varhaislapsuuden vähäisempään ahdistukseen isien kohdalla, muttei äitien. Isän panoksella voi näin ollen olla erityinen merkitys suunniteltaessa interventioita lapsen ahdistusoireiden vähentämiseksi (Möller ym., 2016).

On myös mahdollista, että sosiaaliseen ahdistukseen liitetyt vanhemmuuden käyttäytymismallit eivät ilmene samanlaisina kaikissa tilanteissa. Sosiaalinen tilanne muiden ihmisten kanssa saattaa saada vanhemman käyttäytymään toisin kuin tämä käyttäytyisi ollessaan kahdestaan lapsensa kanssa (Murray, Cooper, Creswell, Schofield & Sack, 2007). Sosiaalisesti ahdistuneiden äitien ei esimerkiksi ole havaittu poikkeavan merkittävästi verrokkiäideistä sensitiivisen vanhemmuuden osalta näiden ollessa kahdenkeskisessä vuorovaikutuksessa parin kuukauden ikäisen lapsensa kanssa (Murray ym., 2007). Sen sijaan tilanteessa, jossa mukana on myös tuntematon henkilö, sosiaalisesta ahdistuksesta kärsivät äidit olivat ahdistuneempia ja rohkaisivat lapsiaan vähemmän vuorovaikutukseen tämän henkilön kanssa (Murray ym., 2007). Tulos on helposti ymmärrettävissä, sillä sosiaalinen ahdistus ja sosiaalisten tilanteiden pelko vaikuttavat voimakkaasti siihen, miten yksilö kokee sosiaaliset tilanteet, ja lapsi pääsee jo varhain havainnoimaan vanhempansa käyttäytymistä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. On kuitenkin aiheellista kysyä, mitkä muut vanhempaan liittyvät tekijät voivat sosiaalisen ahdistuksen tavoin vaikuttaa vanhemman käyttäytymiseen sosiaalisissa tilanteissa. Yksi mahdollinen tekijä on vanhemman kiintymyssuhde, joka osaltaan vaikuttaa siihen, kuinka vanhempi suhtautuu sosiaalisiin tilanteisiin ja kuinka hän niissä käyttäytyy.

1.2 Aikuisuuden kiintymyssuhde

Brittiläisen John Bowlbyn alulle panema ja yhdysvaltalaisen Mary Ainsworthin edelleen kehittämä kiintymyssuhdeteoria (Bowlby, 1969; Bowlby, 1973; Bowlby, 1980) on ihmisen sosiaalista kehitystä kuvaava kehityspsykologinen teoria, jonka lähtökohtana on lapsen biologinen taipumus kiintyä ensisijaiseen hoitajaansa, yleensä vanhempaan (Rholes & Simpson, 2004). Vaikka alkuperäinen teoria on keskittynyt lapsen kiintymyssuhteeseen, on se havaittu käyttökelpoiseksi myös myöhempien ikävaiheiden tarkastelussa, sillä lapsuudessa muodostuneiden kiintymyssuhteiden ajatellaan muodostavan pohjan myöhemmille läheisille ihmissuhteille. Kiintymyssuhteiden ajatellaan myös olevan suhteellisen muuttumattomia,

joskaan kiintymyssuhteissa tapahtuvat muutokset eivät ole mahdottomia esimerkiksi yksilön myöhempien läheisten kiintymyssuhdekokemusten myötä (Fraley, 2002).

Aikuisten kiintymyssuhteiden mittaamisen historia on seurannut kahta melko erillistä tutkimuslinjaa, jotka ovat saaneet alkunsa erilaisten tutkimuskysymysten tarkastelusta. Karkeasti ottaen näistä ensimmäisessä tutkimuskysymykset ovat keskittyneet vanhemmuuteen ja kiintymyssuhteiden siirtymiseen sukupolvelta toiselle, toisessa taas muihin aikuisuuden läheisiin ihmissuhteisiin (Bartholomew & Shaver, 1998; Shaver & Mikulincer, 2004). Ensimmäistä näistä tutkimuslinjoista edustaa Adult Attachment Interview – haastattelumenetelmä (AAI), jota on käytetty myös suurimmassa osassa tässä tutkielmassa mainituista tutkimuksista. AAI-menetelmän avulla pyritään selvittämään lapsuuskokemusten jäsentymistä aikuisella vastaajalla (Rholes & Simpson, 2004). Menetelmässä käytetään kiintymyssuhdetyyppeinä kategorioita, jotka ovat lähes vastaavia lasten kiintymyssuhdetyyppien kanssa: turvallinen (secure/autonomous), välttelevä (avoidant/dismissing), ristiriitainen (anxious/preoccupied) ja neljäs luokittelemattomien kategoria (Ravitz, Maunder, Hunter, Sthankiya & Lancee, 2010). Tässä tutkielmassa käytetyn Experiences in Close Relationships –itsearviointimittarin taustalla on puolestaan jälkimmäinen tutkimuslinja (Shaver & Mikulincer, 2004). ECR-mittarin taustalla on tutkimuksissa paljon tukea saanut näkemys kahdesta kiintymyssuhdedimensiosta, jotka ovat ahdistuneisuus (attachment anxiety) ja välttely (attachment avoidance). Näistä ahdistunutta kiintymyssuhdetyyppeä luonnehtii hylkäämisen tai torjunnan pelko ihmissuhteissa, välttelevää kiintymyssuhdetyyppeä puolestaan riippuvuuden ja läheisyyden pelko (Mikulincer, Shaver & Pereg, 2003).

Nimensä mukaisesti kiintymyssuhde kuvaa yksilön suhdetta muihin ihmisiin, tarkemmin sanoen niihin läheisiin henkilöihin, jotka toimivat yksilön turvallisuuden tunteen ensisijaisina lähteinä. Uusissa sosiaalisissa tilanteissa aikuinen, jolla on turvallinen kiintymyssuhdetyyli, ottaa vastaan herkemmin hänelle entuudestaan tuntemattomien henkilöiden tarjoamaa tukea. Sellaiset aikuiset, joiden kiintymyssuhdetyyli on ahdistunut, etsivät tukea, suhtautuen kuitenkin tuntemattoman henkilön heille tarjoamaan tukeen negatiivisemmin. Turvallisesti kiintyneisiin verrattuna turvattomasti kiintyneet suhtautuvat muiden tarjoamaan apuun varautuneemmin, mikä vastaa varsin hyvin lapsuusiän kiintymyssuhdetyyppeihin liitettyjä käyttäytymismalleja (Feeney, Cassidy & Ramos-Marcuse, 2008). Kiintymyssuhde voi myös ohjata yksilön sosiaalisista tilanteista tekemiä tulkintoja. Välttelevästi kiintynyt aikuinen liittyy sosiaalisiin

tilanteisiin vähemmän positiivisia tunteita kuin turvallisesti kiintynyt, kun taas ahdistuneesti kiintynyt aikuinen voi herkemmin kokea sosiaaliset tilanteet uhkaaviksi (Vrticka, Sander & Vuilleumier, 2012). Aikuisuuden kiintymyssuhteen on myös havaittu olevan yhteydessä sosiaaliseen ahdistukseen, mahdollisesti tunteidensäätelyn kautta (Read, Clark, Rock & Coventry, 2018). On mahdollista, että erot eri tavoin kiintyneiden aikuisten tavoissa käyttäytyä sosiaalisissa tilanteissa vaikuttavat myös siihen, millaista vanhemman sosiaalista käyttäytymistä lapsi pääsee havainnoimaan. Näin ollen vanhemman kiintymyssuhde voi osaltaan auttaa ymmärtämään paremmin lapsen sosiaalisen ahdistuksen kehitystä.

1.2.1 Aikuisuuden kiintymyssuhde ja vanhemmuus

Vanhemman oma kiintymyssuhdetyyli on myös läsnä tämän lapseensa kohdistamassa vanhemmuudessa, vaikka kiintymyssuhdeteorian mukaan kiintymyssuhteella tarkoitetaan ensisijaisesti vain lapsen kiintymyssuhdetta vanhempaansa. Vanhemman omat varhaiset kiintymyssuhdekokemukset voivat vaikuttaa siihen, millaisessa vuorovaikutuksessa vanhempi on lapsensa kanssa (Adam, Gunnar & Tanaka, 2004). Kiintymyssuhdeteoria antaa vanhempien kiintymyssuhderepresentaatioiden kautta hyvän pohjan tarkastella myös vanhemmuuskäyttäytymisessä ilmeneviä eroja. Tästä osoituksena ovat lukuisat tutkimukset, joissa on voitu havaita useita yhteyksiä niin vanhemman kiintymyssuhdetyylin ja vanhemmuuskäyttäytymisen välillä, kuin vanhemman kiintymyssuhdetyylin ja vanhemmuuteen liittyvien kokemusten välillä (mm. Adam ym., 2004; Chopik ym., 2014; Jones, Cassidy & Shaver, 2015; Mills-Koonce ym., 2011; Nygren, Carstensen, Ludvigsson & Sepa Frostell, 2012; Riem, Bakermans-Kranenburg, van Ijzendoorn, Out & Rombouts, 2012; Slade, Belsky, Aber & Phelps, 1999; Strathearn, Fonagy, Amico & Montague, 2009). Yksilön kiintymyssuhdetyyli ei välttämättä pysy samanlaisena lapsuudesta aikuisuuteen (Fraley, 2002), mutta näyttöä on saatu vanhemman kiintymyssuhdetyylin suhteellisesta pysyvyydestä vanhemmuuden ensimmäisinä vuosina, jolloin vanhemmuuden mukanaan tuoma elämänmuutos on vielä tuore (Stern ym., 2018). Vanhemman kiintymyssuhdetyylin ja vanhemmuuteen liittyvien ajattelu- ja käyttäytymismallien yhteyksissä voisi mahdollisesti olla piirteitä, joilla olisi löydettävissä yhteys myös lapsen kokemaan sosiaaliseen ahdistuneisuuteen.

Jo ensimmäiset hetket vanhemman ja tämän lapsen välillä voivat saada esille vanhemman oman kiintymyssuhteen vaikutuksen. Syntymästään lähtien lapsi pyrkii varmistamaan läheisyyden vanhempansa kanssa itkemällä ja elehtimällä (Soltis, 2004). Vanhemman kiintymyssuhteen

vaikutus saattaa tällöin ilmetä jo biologisella tasolla, vauvan eleiden vanhemmassaan synnyttämien oksitosiini- ja dopamiiniresponsien kautta (Strathearn ym., 2009). Tämä tarkoittaa, että vanhemmat, joilla on turvallinen kiintymyssuhdetyyli, saattavat kokea vuorovaikutuksen lapsensa kanssa palkitsevampana kuin vanhemmat, joiden kiintymyssuhdetyyli on turvaton. Toisaalta turvallisesti ja turvattomasti kiintyneiden äitien välillä on havaittu eroja myös vauvan itkun synnyttämässä reaktioissa. Vauvan itkiessä sellaisilla äideillä, joiden kiintymyssuhdetyyli on turvaton, on havaittu voimakkaampaa amygdalan aktivoitumista, mikä voi osaltaan selittää itkun synnyttämiä negatiivisempia tunteita verrattuna äiteihin, joilla on turvallinen kiintymyssuhdetyyli (Riem ym., 2012).

Siinä missä turvallinen kiintymyssuhde antaa vahvan pohjan lapsen myöhemmälle kehitykselle, on myös vanhemman turvallisella kiintymyssuhdetyylillä havaittu positiivisia vaikutuksia suhteessa tämän lapseen kohdistamaan vanhemmuuteen. Aikuisen turvallinen kiintymyssuhde näyttäisi olevan yhteydessä mm. positiivisempiin käsityksiin vanhemmuudesta ja vanhemman kokemaan suurempaan läheisyyteen suhteessa lapseensa (Jones ym., 2015; Slade ym., 1999). Vastaavasti esimerkiksi välttelevästi kiintyneiden vanhempien on havaittu nauttivan hellyydenosoituksista vähemmän ja myös hellivän lastaan vähemmän (Chopik ym., 2014). Vanhemman turvaton kiintymyssuhdetyyli voi myös vaikuttaa vanhemman kykyyn huomioida lapsensa tarpeita ja vastata niihin. Vanhempi saattaa kokea vanhemmuuden stressaavampana, mikäli hänen kiintymyssuhdetyylinsä on turvaton (Nygren ym., 2012), ja korkeamman stressitason myötä vanhemman turvaton kiintymyssuhdetyyli voi johtaa vähemmän sensitiiviseen vanhemmuuteen (Mills-Koonce ym., 2011). Vanhemman sensitiivisyyden on puolestaan havaittu olevan yhteydessä lapsen internalisaatio-ongelmien kehitykseen (Voort ym., 2014).

Kuten lukuisista vanhemman kiintymyssuhdetyylin ja vanhemmuuden yhteyttä tarkastelleista tutkimuksista voi huomata, ei vanhemman kiintymyssuhdetyyliä tule väheksyä yhtenä vanhemmuuteen vaikuttavista tekijöistä. Siinä missä turvallinen kiintymyssuhdetyyli on yhteydessä positiivisempaan vanhemmuuteen (Jones ym., 2015; Slade ym., 1999), voi turvaton kiintymyssuhdetyyli aiheuttaa vanhemmassa negatiivisempia tunteita ja olla yhteydessä epäsensitiivisempään vanhemmuuteen (Biringen ym., 2000; Mills-Koonce ym., 2011). Kiintymyssuhdetyylin yhteys vanhemmuuskäyttäytymiseen voi myös olla erilainen vanhemman sukupuolesta riippuen, joskaan useissa tutkimuksissa tällaista eroa ei ole voitu löytää (Moreira & Canavarro, 2015). Koska vanhemmuuden on havaittu olevan yhteydessä myös lapsen

sosiaaliseen ahdistukseen ja sosiaalisten tilanteiden pelkoon, olisi tärkeää selvittää, onko vanhemman kiintymyssuhdetyyli yksi lapsen sosiaaliseen ahdistukseen yhteydessä olevista vanhemmuustekijöistä.

1.2.2 Aikuisuuden kiintymyssuhteen yhteydet lapsen kehitykseen

Vanhemman kiintymyssuhteen on havaittu olevan yhteydessä vanhemmuuskäyttäytymiseen. Tutkimuksissa on saatu näyttöä mm. siitä, että aikuisen kiintymyssuhdetyyli voi toimia sekä suojaavana että riskitekijänä lapsen kehityksen suhteen (Cowan ym., 1996). Kenties tunnetuin yhteys löytyy vanhemman kiintymyssuhteen ja lapsen kiintymyssuhteen väliltä, sillä kiintymyssuhdetyypin on havaittu siirtyvän sukupolvelta toiselle (Verhage ym., 2016). Koska kiintymyssuhde vaikuttaa laajasti yksilön tapaan olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, voi vanhemman kiintymyssuhde tätä kautta vaikuttaa myös lapsen kehitykseen. Lapsen omalla kiintymyssuhteella on havaittu useita yhteyksiä tämän myöhempään kehitykseen. Lapsen turvallisen kiintymyssuhteen on havaittu olevan yhteydessä mm. parempaan sosiaaliseen kompetenssiin verrattuna turvattomasti kiintyneisiin (Groh ym., 2014). Lapsen turvattoman kiintymyssuhteen taas on huomattu olevan yhteydessä mm. tämän eksternalisoiviin ja internalisoiviin oireisiin (Fearon, Bakermans-Kranenburg, Van Ijzendoorn, Lapsley & Roisman, 2010; Madigan, Brumariu, Villani, Atkinson & Lyons-Ruth, 2016).

Vanhemman oma kiintymyssuhde voi toimia riski- tai suojatekijänä lapsen kehitykselle myös muuten kuin lapsen oman kiintymyssuhteen kautta. Vanhemman turvattomalla kiintymyssuhteella tai tämän varhaislapsuuden hoivakokemuksilla on havaittu yhteyksiä lapsen mielenterveysoireiluun: esimerkiksi äidin arvion tämän itse lapsena saamasta hoivasta on huomattu olevan yhteydessä hänen jälkikasvunsa kohonneeseen masennusrisktiin (Mahedy ym., 2014). Sensitiivisen hoivan puute voi kertoa kasvu ympäristöstä, jossa vanhemman kiintymyssuhde on todennäköisemmin muodostunut turvattomaksi, vaikka tutkimuksessa ei tarkasteltukaan nimenomaan äidin kiintymyssuhdetta. Kuitenkin myös vanhemman kiintymyssuhdetta tarkastelleissa tutkimuksissa on löydetty yhteyksiä lapsen myöhempään oireiluun (Bifulco, Moran, Jacobs & Bunn, 2009; Cowan, Cohn, Cowan & Pearson, 1996). Nyt käsillä olevan tutkielman kannalta on kiinnostavaa, että näyttöä on saatu myös isien ja äitien kiintymyssuhdetyyppien erilaisesta vaikutuksesta lapsen mielenterveysoireiluun: isien kiintymyssuhdehistorian on havaittu olevan voimakkaammin yhteydessä lapsen

eksternalisoiviin oireisiin, äitien kiintymyssuhdeoireilun taas internalisoiviin oireisiin (Cowan ym., 1996).

Vanhemman kiintymyssuhteella voi olla vaikutusta myös lapsen sosiaalisen kognition kehitykseen. Tutkittaessa äidin ja isän ennen lapsen syntymää arvioidun aikuisuuden kiintymyssuhteen ja lapsen sosiaalisen kognition välistä yhteyttä 11 vuoden iässä, voitiin havaita, että sellaiset lapset pärjäsivät paremmin sosiaalista ja emotionaalista ymmärrystä mittaavassa tehtävässä, joiden äidillä kiintymyssuhdetyyli oli turvallinen (Steele, Steele & Johansson, 2002). Kyseisessä tutkimuksessa lapsille esitettiin piirroskuvia sosiaalisista tilanteista yhdessä niihin liittyvien kertomusten kanssa. Lasten tehtävänä oli jälkeenpäin arvioida, mitä kuvissa kertomuksissa esiintyvät henkilöt mahdollisesti tunsivat ja ajattelivat kyseisissä tilanteissa. Tällöin huomattiin, että äitien turvallisesti arvioidulla kiintymyssuhteella oli itsenäinen ja voimakas yhteys näiden lasten kykyyn tulkita oikein heille esitettyjä sosiaalisia tilanteita ja tunnistaa niihin mahdollisesti liittyviä tunnetiloja, kuten ahdistusta. Tässä tutkimuksessa ei havaittu yhteyttä isän kiintymyssuhteen ja lapsen suoriutumisen välillä (Steele, Steele & Johansson, 2002). Sosiaalisesta ahdistuksesta kärsivillä on puolestaan voitu useissa tutkimuksissa havaita vääristymiä sosiaalisten tilanteiden tulkitsemisessa, erityisesti kyvyssä arvioida syitä muiden käyttäytymisen taustalla (Plana, Lavoie, Battaglia & Achim, 2014). Yksi vaikuttava tekijä sosiaalisten tilanteiden negatiivisesti vääristyneen tulkintatavan taustalla saattaa olla vanhemman kiintymyssuhde, jonka myötä vanhempi siirtää lapselleen tapoja tulkita ja ymmärtää sosiaalisia tilanteita oman kiintymyssuhteensa värittämällä tavalla.

1.3 Vanhemman kiintymyssuhteen yhteys lapsuuden ja nuoruuden sosiaaliseen ahdistukseen

Sekä vanhemman kiintymyssuhteesta että lapsuuden ja nuoruuden sosiaalisesta ahdistuksesta taustatekijöineen on olemassa runsaasti tutkimustietoa, mutta näiden keskinäistä yhteyttä ei tiettävästi ole aikaisemmin tutkittu. Monet yhteiset piirteet vanhemman kiintymyssuhteen ja lapsuuden sosiaaliseen ahdistukseen liittyvien tekijöiden välillä herättävät epäilyksen siitä, että yhteys näiden kahden välillä voisi olla löydettävissä. Aikaisempien tutkimusten puuttuessa on hypoteesien muodostamiseksi vedettävä yhteen tutkimustuloksia, joita on saatu liittyen sekä vanhemman kiintymyssuhteen vaikutuksiin että tekijöihin, jotka toimivat riski- tai suojatekijöinä sosiaalisen ahdistuksen kehityksessä.

Aikuisuuden turvattomalla kiintymyssuhteella on useissa tutkimuksissa havaittu yhteys suurempaan aikuisena mitattuun sosiaaliseen ahdistukseen, ja turvallisella kiintymyssuhteella puolestaan vähäisempään sosiaaliseen ahdistukseen, joskaan yhteyden suuntaa ei pitkittäistutkimusten puutteen vuoksi ole voitu varmentaa (Manning, Dickson, Palmier-Claus, Cunliffe & Taylor, 2017). Erityisen selvänä yhteys näyttäisi toteutuvan ahdistuneen kiintymyssuhdetyylin ja sosiaalisen ahdistuksen välillä (Manning ym., 2017). Yhteys sekä sosiaalisen ahdistuksen että aikuisuuden kiintymyssuhteen välillä on voitu havaita tutkittaessa niiden samanaikaista esiintymistä. Aikuisuuden kiintymyssuhteen ja sosiaalisen ahdistuksen yhteydestä on saatu näyttöä myös ECR –mittaria käytettäessä (Read ym., 2018), vaikka ECR on ollut verraten vähän käytetty mittari vanhemmuutta koskevissa tutkimuksissa. Aikuisuuden ahdistuneen ja välttelevän kiintymyssuhteen on havaittu olevan yhteydessä sosiaaliseen ahdistukseen, tunteidensäätelyn välittäessä näiden välistä yhteyttä (Read ym., 2018). Kiintymyssuhde saattaa vaikuttaa siihen, kuinka adaptiivisia tunteidensäätelykeinoja aikuinen sosiaalisissa tilanteissa hyödyntää, ollen tätä kautta yhteydessä sosiaaliseen ahdistukseen (Read ym., 2018). Toisaalta tutkimuksissa on saatu viitteitä myös siitä, ettei aikuisuuden sosiaalinen ahdistus kulje aina käsi kädessä turvattoman kiintymyssuhteen kanssa. Sosiaalisella ahdistuksella on havaittu yhteys myös aikuisiin, joiden kiintymyssuhdetyyli on määritelty turvalliseksi, vaikka heillä sosiaalinen ahdistus ei oireilisikaan yhtä pahasti kuin ahdistuneesti kiintyneillä (Eng ym., 2001).

Lapsuuden sosiaalista ahdistusta tarkasteltaessa nousee vanhemmuuden vaikutus keskeiseen asemaan. Lapsen sosiaalisen ahdistuksen taustalta on löydetty useita vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä, kuten vanhemman ylikontrolloiva ja torjuva käyttäytyminen lasta kohtaan. Toisaalta vanhemman kiintymyssuhteen on huomattu olevan yhteydessä niin lapsen internalisaatio- kuin eksternalisaatio -oireiluun (Cowan ym., 1996). Aikuisuuden kiintymyssuhteen on havaittu olevan yhteydessä siihen, miten aikuinen kokee sosiaaliset tilanteet ja kuinka hän niissä toimii. Siinä missä turvallisesti kiintynyt aikuinen suhtautuu muihin ihmisiin todennäköisemmin luottavaisin ja positiivisin mielin, voi turvattomasti kiintynyt aikuinen kokea samankaltaiset tilanteet uhkaavina ja suhtautua niihin turvallisesti kiintynyttä kielteisemmin (Vrticka ym., 2012). Vanhemman turvattoman kiintymyssuhteen on havaittu ilmenevän vanhemmuuskäyttäytymisessä muun muassa matalampana responsiivisuutena ja korkeampana autoritaarisuutena (Millings, Walsh, Hepper & O'Brien, 2013). Näistä autoritaarisen vanhemmuuden ja sosiaaliseen ahdistukseen yhteydessä olevan vanhemman kontrolloivan käyttäytymisen (Lewis-Morrarty ym., 2012) voi ajatella muistuttavan laadullisesti toisiaan.

Mallioppimisen (Bandura & Walters, 1977) näkökulmasta sosiaalisesti ahdistuneen vanhemman negatiivissävytteiset käyttäytymis- ja ajattelumallit (Murray ym., 2007; Plana ym., 2014) voivat ilmetä sosiaalisissa tilanteissa tavalla, joka muistuttaa turvattomasti kiintyneen aikuisen negatiivissävytteistä suhtautumista vastaavankaltaisissa tilanteissa (Vritcka, Sander & Vuilleumier, 2012). Aikaisempien tutkimusten pohjalta voidaan näin ollen tehdä oletus, jonka mukaan turvattomasti kiintyneiden tai sosiaalisesta ahdistuksesta kärsivien vanhempien käyttäytyminen sosiaalisissa tilanteissa on ainakin osin laadullisesti samankaltaista. Sekä sosiaalisesta ahdistuksesta kärsivien että turvattomasti kiintyneiden vanhempien lapset saattavat todistaa arjessaan vanhempiensa samankaltaista kielteistä suhtautumista sosiaalisiin tilanteisiin, ja päätyä toistamaan vastaavanlaisia toimintamalleja myös omassa käyttäytymisessään. Sosiaaliseen ahdistukseen ja aikuisen turvattomaan kiintymyssuhteeseen liittyvät yhteiset piirteet perustelevat näin osaltaan nyt käsillä olevan tutkielman tärkeyttä.

1.4 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tässä tutkielmassa tarkastellaan yhteyttä 5,5 vuoden iässä arvioidun vanhemman kiintymyssuhteen ja 11-12 vuoden iässä arvioidun lapsen sosiaalisen ahdistuksen välillä. Tutkielmassa yhteyttä tarkastellaan erikseen isillä ja äideillä. Tutkielmassa tätä mahdollista yhteyttä lähestytään seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

Tutkimuskysymys 1: Onko vanhemman itse arvioidulla aikuisuuden kiintymyssuhteen ahdistuneisuudella tai välttelyllä havaittavissa yhteys lapsen 11-12-vuotiaana itse arvioimaan sosiaaliseen ahdistukseen?

Tutkimuskysymys 2: Ilmeneekö vanhemman itse arvioidun kiintymyssuhteen ahdistuneisuuden tai välttelyn mahdollinen yhteys lapsen arvioimaan sosiaaliseen ahdistukseen eri tavalla tytöillä ja pojilla?

Aiemman kirjallisuuden perusteella hypoteeseja ei voida asettaa.

2. Menetelmät

2.1 Tutkittavat

Tähän tutkielmaan valikoituneet tutkittavat ovat osa Glycyrrhizin in Licorice (GLAKU) – seurantatutkimukseen osallistuneista lapsista vanhempineen. GLAKU -tutkimus on vuonna 1998 alkanut seurantatutkimus, johon rekrytoitiin mukaan 1049 Helsingin Kättilöopiston tavallisilla synnytysosastoilla vuoden 1998 maalis- ja marraskuun välillä synnyttäneitä suomalaista naista (Strandberg, Järvenpää, Vanhanen & McKeigue, 2001). Tässä tutkielmassa käytetty aineisto on peräisin 5,5 vuoden seurannasta vanhemman kiintymyssuhteen osalta ja 11–12 vuoden seurannasta lapsen sosiaalisen ahdistuksen osalta. Mukaan valittiin sellaiset lapset vanhempineen, joilta oli käytettävissä sekä pisteet lapsen sosiaalisen ahdistuksen arviointiin käytetystä SPAI-C –mittarista (Social Phobia & Anxiety Inventory for Children), että vanhempien kiintymyssuhteen arviointiin käytetystä ECR –mittarista (Experiences in Close Relationships).

Vuosina 2003-2004 toteutettiin tutkimuksen 5,5 -vuotisseurantavaihe (Konsi ym., 2006; Konsi ym., 2008). Tässä seurantavaiheessa lähetettiin kohortin 500 ensimmäisenä syntyneen lapsen vanhemmille täytettäväksi joukko lapsen kehitystä koskevia psykologisia kyselyitä. Tässä yhteydessä vanhemmat täyttivät myös aikuisuuden kiintymyssuhteen mittaamiseen tarkoitetun kyselyn. Kiintymyssuhdekyselyn ahdistuskaalan pisteet oli saatavilla 406 äidiltä ja 265 isältä, välttelyskaalan pisteet taas 399 äidiltä ja 270 isältä. Lisäksi tästä seurantavaiheesta saatiin tämän tutkielman käyttöön tieto perherakenteesta (vanhempien parisuhdetilanne).

Vuosina 2009-2011, lasten ollessa 11-12 -vuotiaita, kutsuttiin seurantatutkimukseen 920 kohorttiin kuuluvaa perhettä, jotka olivat antaneet luvan yhteydenottoon, ja joiden osoite oli jäljitettävissä. Näistä vanhemmista 692 tavoitettiin puhelimitse, joista edelleen 451 osallistui seurantatutkimukseen lasten ollessa keskimäärin 12,3 -vuotiaita (Kuula ym., 2016). Seurannan yhteydessä lapsille annettiin täytettäväksi sosiaalisen ahdistuneisuuden mittaamiseen tarkoitettu kysely. Tutkielmaa varten käytettävissä oli sosiaalisen ahdistuneisuuden kyselyn kokonaispisteet 338 lapselta. Näiden lasten vanhemmista kiintymyssuhdekyselyn pisteet oli käytettävissä ahdistuskaalan osalta 199 äidiltä ja 132 isältä, välttelyskaalan osalta 196 äidiltä ja 135 isältä. Mukaan valittiin sellaisten vanhempien kyselypisteet, joiden skaalakohtaisten

pistemäärien laskemiseen oli käytettävissä vastaukset kaikista skaalaan kuuluvista kysymyksistä. Näin ollen tässä tutkielmassa käytetyn lopullisen otoksen muodostivat ne 208 lasta, jotka olivat täyttäneet sosiaalisen ahdistuneisuuden kyselyn, ja joiden toiselta tai kummaltakin vanhemmalta oli käytettävissä kiintymyssuhdekyselyn tulokset.

2.1.1 Katoanalyysi

Otokseen valittuja perheitä verrattiin otoksesta pois jääneisiin perheisiin kaikkien pää- ja taustamuuttujien suhteen. Näiden lisäksi perheitä vertailtiin keskenään äidin synnytyksenaikaisen iän, lapsen syntymäpainon, raskausviikkojen ja apgar -pisteiden osalta.

Aluksi vertailtiin otokseen valittuja perheitä koko alkuperäiseen kohorttiin. Otokseen valittujen ($n = 208$) ja otoksesta pois jääneiden perheiden ($n = 841$) jakaumat eivät poikenneet toisistaan lapsen sukupuolen suhteen ($\chi^2 = 0.45, p = 0.51$). Otokseen valitut ja otoksesta pois jääneet perheet eivät myöskään poikenneet toisistaan lapsen iän suhteen kummankaan mittaussajakohdan kohdalla. Sen sijaan vanhempien koulutustason osalta otokseen valikoituneet perheet poikkesivat otoksesta pois jääneistä perheistä ($\chi^2 = 7.16, p = 0.028$). Otokseen valituissa perheissä koulutustaso oli korkeampi kuin otoksesta pois jääneissä perheissä. Otoksesta pois jääneissä perheissä oli otokseen valittuihin nähden enemmän perheitä, joissa korkein koulutustaso oli korkeintaan toiseen asteen tutkinto (58% vs. 42%). Otokseen valituissa perheissä oli enemmän sekä ammattikorke- tai alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita (39% vs. 61%) että ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita (46% vs. 54%). Perhetilannetta oli kysytty erikseen sekä äideiltä että isiltä, mutta kummankaan vastausten osalta otokseen valitut perheet eivät poikenneet otoksesta pois jätetyistä (äitien vastaukset $\chi^2 = 1.12, p = 0.29$, isien vastaukset $\chi^2 = 0.20, p = 0.66$).

Koska tullakseen valituksi otokseen oli tiedossa oltava sekä lapsen SPAI-C –pistemäärä että toisen tai kummankin vanhemman ECR –pistemäärät, ei kaikkia saatavilla olevia SPAI-C – ja ECR -pistemääriä käytetty tässä tutkimuksessa. Tämän vuoksi vertailtiin otokseen valittuja ja otoksesta pois jääneitä perheitä myös SPAI-C- ja ECR –pistemäärien osalta. Otokseen valittujen perheiden lasten SPAI-C -kokonaispistemäärät eivät poikenneet otoksesta pois jääneiden perheiden lasten kokonaispistemäärästä ($t(366) = -1.02, p = 0.31$). Otokseen valitut perheet eivät myöskään poikenneet otoksesta pois jätetyistä perheistä millään käytetyistä ECR -

pisteskaaloista. Perheet eivät myöskään poikenneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi minkään muun tarkastellun muuttujan osalta (p -arvot > 0.05).

2.2 Arviointimenetelmät

2.2.1 Vanhemman kiintymyssuhde

Lapsen ollessa n. 5,5 vuoden ikäinen vanhemmat vastasivat aikuisuuden kiintymyssuhteen arviointiin tarkoitettuun *Experiences in Close Relationships (ECR)* -kyselyyn. ECR on aikuisuuden kiintymyssuhteen arvioimiseen kehitetty menetelmä, jonka taustalla on ajatus kiintymyssuhteen jakautumisesta kahteen päädimensioon, kiintymyssuhteeseen liittyvään ahdistukseen ja kiintymyssuhteeseen liittyvään välttelyyn. ECR painottuu parisuhteessa ilmenevään kiintymyssuhdekäyttäytymiseen. ECR koostuu 36 väittämästä, joiden paikkansapitävyyttä vastaaja arvioi 7-portaisella Likert -asteikolla. Näistä 18 mittaa vastaajan kiintymyssuhteisiin liittyvää ahdistusta, 18 kiintymyssuhteeseen liittyvää välttelyä. ECR:n on todettu olevan toimiva mittari reliabiliteetin ja validiteetin osalta, reliabiliteetin ollessa keskimäärin .89 (Graham & Unterschute, 2015). Tässä tutkielmassa ahdistuskaalojen reliabiliteetti (Cronbachin α) oli äitien osalta .87 ja isien osalta .88. Välttelyskaalojen reliabiliteetit puolestaan olivat äitien osalta .86 ja isien osalta .85.

ECR -kyselyn ahdistus- ja välttelyskaalojen on havaittu korreloivan keskenään (Cameron, Finnegan & Morry, 2012). Tästä johtuen tässä tutkielmassa muodostettiin analyyseja varten kaksi keskiarvoyhdistelmämuuttujaa, joissa yhdistettiin yhdeksi välttelymuuttujaksi äitien ja isien välttelyskaalojen pisteet, ja yhdeksi ahdistusmuuttujaksi äitien ja isien ahdistuskaalojen pisteet. Muodostettujen yhdistelmämuuttujien reliabiliteetit olivat ahdistuksen osalta .90 ja välttelyn osalta .88. Tällä menettelyllä pyrittiin vähentämään korrelaation vaikutusta analyysiin, ja toisaalta kuvaamaan perheen yleistä ilmapiiriä ahdistuksen ja välttelyn osalta.

2.2.2 Lapsen sosiaalinen ahdistus

Lapsen sosiaalista ahdistusta arvioitiin *Social Phobia & Anxiety Inventory for Children (SPAI-C)* –itsearviointimittarilla lapsen ollessa 11–12 vuoden ikäinen. SPAI-C on 8–14-vuotiaiden sosiaalisen ahdistuksen arviointiin kehitetty menetelmä. Se koostuu 26 kohdasta, joissa vastaaja

arvioi kolmiportaisella Likert -asteikolla (ei koskaan – joskus – usein) erilaisten sosiaalisiin tilanteisiin liittyvien oireiden yleisyyttä omalla kohdallaan (Beidel, Turner & Morris, 1998). Kyselyn enimmäispistemäärä 52 kertoo usein ilmenevästä ahdistusoireilusta sosiaalisissa tilanteissa (Beidel ym., 1998), mutta käytännössä 18 pistettä voidaan pitää rajana, jossa lapsen oireilu on syytä ottaa tarkempaan tarkasteluun (Kuusikko ym., 2009). Mittarin suomalaisen version on havaittu olevan psykometrisiltä ominaisuuksiltaan hyvä sosiaalisen ahdistuksen tunnistamisessa (Kuusikko ym., 2009). Tutkimuksissa SPAI-C –mittarin reliabiliteetti on havaittu korkeaksi, useissa tutkimuksissa yli .90 (Cederlund & Öst, 2013; Storch, Masia-Warner, Dent, Roberti & Fisher, 2004). Myös tässä tutkielmassa reliabiliteetti (Cronbachin α) oli korkea, .95.

2.3 Taustamuuttujat

Tässä tutkielmassa valittiin taustamuuttujiksi joukko sellaisia muuttujia, joiden on aiemmissa tutkimuksissa havaittu olevan yhteydessä lapsen sosiaaliseen ahdistukseen. Taustamuuttujina käytettiin lapsen sukupuolta, SPAI-C –kyselyn täytön aikaista lapsen ikää ja vanhempien korkeinta koulutustasoa.

Lapsen ikä oli kysytty sekä ECR -kyselyn aikaan (kuukauden tarkkuudella) että SPAI-C –kyselyn yhteydessä (vuoden tarkkuudella). Tässä tutkielmassa käytettiin lapsen ikää SPAI-C –kyselyn täytön hetkellä. Sekä lapsen iän että *lapsen sukupuolen* on havaittu olevan yhteydessä sosiaaliseen ahdistukseen. Sosiaalisten tilanteiden pelko puhkeaa keskimäärin 13–15 –vuotiaana (Lijster ym., 2017), joten sosiaaliseen ahdistukseen liittyvä oireilu voi olla yleisempää vanhemmilla kyselyyn vastanneista lapsista. Sosiaalisen ahdistuksen on myös havaittu olevan yleisempää naisilla kuin miehillä (Asher & Aderka, 2018).

Perherakenne huomioitiin valitsemalla taustamuuttujaksi vanhempien siviilisääty, jota oli kysytty erikseen äidiltä ja isältä 5,5 –vuotisseurannan yhteydessä (onko eronnut lapsen vanhemmasta, 1 = kyllä, 2 = ei). Koska joidenkin perheiden kohdalla äidin ja isän vastaukset poikkesivat perherakennetta koskevassa kysymyksessä, käytettiin tässä yhteydessä äitien antamaa vastausta perherakenteen määrittämiseen. Lapsuuden kasvuympäristöön liittyvien stressitekijöiden on havaittu olevan yhteydessä myöhempään ahdistushäiriöiden esiintymiseen (McLaughlin ym., 2010), ja vanhempien eroa voidaan pitää yhtenä tällaisena stressitekijänä.

Vanhempien koulutustasoa koskeva tieto oli saatu tutkimuksen 8-vuotisseurannan yhteydessä, ja otokseen päätyneistä perheistä 161 perheeltä oli käytettävissä tieto vanhempien korkeimmasta koulutustasosta. Koulutustasoa oli kysytty neliportaisella asteikolla, mutta tätä tutkielmaa varten muodostettiin kolmiportainen asteikko (1= korkeintaan toisen asteen tutkinto, 2 = ammattikorkea- tai alempi korkeakoulututkinto, 3 = korkeakoulututkinto). Vanhempien matalan koulutustason on havaittu olevan yhteydessä jälkikasvun mielenterveyden häiriöiden esiintyvyyteen ja pysyvyyteen, mukaan lukien ahdistushäiriöt (McLaughlin ym., 2012).

2.4 Tilastolliset menetelmät

Tilastolliset analyysit suoritettiin käyttäen IBM SPSS Statistics 25 –ohjelmaa. Katoanalyysit tehtiin käyttäen riippumattomien otosten t-testiä jatkuvien muuttujien, ja χ^2 -testiä nominaaliasteikollisten muuttujien vertailuissa. Vanhemman kiintymyssuhteen ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen välisen yhteyden tarkasteluun käytettiin lineaarista regressioanalyysia. Ensin suoritettiin analyysit erikseen sekä äitien että isien kiintymyssuhdekyselyn ahdistus- ja välttelyskaaloille suhteessa lapsen sosiaaliseen ahdistuneisuuteen. Tämän jälkeen analyysit tehtiin vanhempien ahdistus- ja välttelyskaalojen yhdistelmämuuttujilla. Muuttujat muodostettiin laskemalla ensin keskiarvo äitien ja isien ahdistusmuuttujista ja sitten välttelymuuttujista. Tyttöjen ja poikien välisiä eroja tutkittiin lisäämällä regressiomalleihin 'sukupuoli x vanhemman ahdistus/välttelyskaala' -interaktiomuuttuja. Logistisen regressioanalyysin keinoin analysoitiin mahdollisia ryhmäeroja lapsen sosiaalisen ahdistuksen kyselyssä yli 18 pistettä ja sitä matalampia pisteitä saaneiden välillä. Kaikissa analyyseissa kontrolloitiin ensin Malli 1:ssä lapsen sukupuoli, ikä sosiaalisen ahdistuneisuus –kyselyn täyttöhetkellä ja vanhempien korkein koulutustaso. Tämän jälkeen mallissa 2 kontrolloitiin edellisten lisäksi perherakenne.

3. Tulokset

3.1 Aineiston kuvailevat tunnusluvut

Taulukossa 1 on esitetty aineistoa kuvaavat tunnusluvut pää- ja taustamuuttujien osalta. Tässä tutkimuksessa ei havaittu tilastollisesti merkitseviä sukupuolieroja sosiaalisen ahdistuneisuuden

kyselyn pistemäärissä, vaikka sosiaalisten tilanteiden pelon ja sosiaalisen ahdistuksen on aiemmissa tutkimuksissa havaittu olevan jossain määrin yleisempää tytöillä kuin pojilla.

Sosiaalisen ahdistuneisuuden pisteiden vaihteluväli oli 0–33, keskiarvon ollessa 10,61 ja keskihajonnan 6,65. Lapsista 34 (19.5%) ylitti 18 pisteen rajan, jota voidaan aiempien tutkimusten perusteella pitää raja-arvona tarkempaa tarkastelua vaativalle sosiaaliseen ahdistukseen liittyvälle oireilulle. Raja-arvon ylittäneillä vastaajilla pistemäärät vaihtelivat välillä 18–33, keskiarvon ollessa 21,53 pistettä.

Taulukko 1. Tausta- ja päämuuttujien perustunnusluvut, frekvenssit ja sukupuolten väliset erot.

	Kaikki (n=208) Ka (kh)/n(%)	Tytöt (n=110) Ka (kh)/n (%)	Pojat (n=98) Ka (kh)/n (%)	t/X ²
Taustamuuttujat				
Ikä vuosina ^a	11.79 (0.54)	11.8 (0.56)	11.8 (0.53)	0.33
Vanhempien korkein koulutustaso				
Korkeintaan toinen aste	55 (26.4%)	30 (27.3%)	25 (25.5%)	0.04
Amk- tai alempi korkeakoulututkinto	30 (14.4%)	15 (13.6%)	15 (15.3%)	0.17
Ylempi korkeakoulututkinto	76 (36.5%)	41 (37.3%)	35 (35.7%)	0.02
Perhetilanne ^b				
Vanhemmat yhdessä	176 (84.6%)	93 (84.5%)	83 (84.7%)	
Vanhemmat eronneet	30 (14.4%)	15 (13.6%)	15 (15.3%)	
Lapsen sosiaalinen ahdistus: SPAI-C				
Kokonaispisteet	10.61 (6.65)	11.27 (6.62)	9.87 (6.65)	1.53
Yli 18 pistettä	34 (16.3%)	19 (17.3%)	15 (15.3%)	0.47
Aikuisuuden kiintymyssuhde: ECR				
Äitien ahdistuspisteet	208 (100%)	2.39 (1.00)	2.49 (0.99)	-0.71
	2.42 (1.06)	105 (95.5%)	94 (95.9%)	
Äitien välttelypisteet	206 (99.0%)	2.68 (0.99)	2.76 (0.90)	-0.57
	2.59 (0.91)	102 (92.7%)	94 (95.9%)	
Isien ahdistuspisteet	144 (69.2%)	2.68 (1.00)	2.49 (1.02)	1.04

	2.63 (0.96)	75 (68.2%)	57 (58.2%)	
Isien välttelypisteet	144 (69.2%)	2.79 (0.83)	2.82 (0.91)	-0.18
	2.74 (0.85)	75 (68.2%)	60 (61.2%)	

Jatkuville muuttujille tehtiin riippumattomien otosten t-testi ja kategorisille muuttujille χ^2 -riippumattomuustesti.

Ka: keskiarvo, kh: keskihajonta.

^a Lapsen sosiaalisen ahdistuneisuuden kyselyn (SPAI-C) yhteydessä ilmoittama ikä.

^b Äidin raportoituna kiintymyssuhdekyselyn (ECR) täytön aikaan.

Tilastollisesti merkitseviä eroja ei yhtä lukuun ottamatta havaittu myöskään verrattaessa toisiinsa sosiaalisen ahdistuneisuuden kyselyn kriittisen 18 pisteen raja-arvon ylittäneitä lapsia raja-arvon alapuolelle jääneisiin. Eroja ei havaittu lasten sukupuolijakauman, iän, vanhempien koulutuksen, perhetilanteen tai vanhempien ahdistus tai välttely pisteiden osalta (p -arvot < 0.05). Tunnusluvut on esitetty kokonaisuudessaan tutkielman liiteosassa (Liite 1).

3.2 Muuttujien väliset yhteydet

3.2.1 Pää- ja taustamuuttujien väliset yhteydet

Isien ja äitien kiintymyssuhteen ahdistus ja välttely -skaalat korreloivat keskenään tilastollisesti merkitsevästi ($r > 0.28$, $p < 0.01$). Sen sijaan yksikään näistä skaaloista ei korreloinut tilastollisesti merkitsevästi lapsen sosiaalisen ahdistuksen kokonaispisteiden kanssa ($r < 0.17$, $p > 0.05$). Pää- ja taustamuuttujien välillä puolestaan havaittiin joitakin tilastollisesti merkitseviä korrelaatioita. Vanhempien koulutustaso ja perhetilanne olivat tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä äitien ahdistusskaalan pisteisiin, matalamman koulutustason ($r = -0.24$, $p < 0.01$) ja vanhempien eron ($r = 0.27$, $p < 0.01$) ollen yhteydessä korkeampaan pistemäärään kyseisellä skaalalla. Koulutustaso oli yhteydessä myös otokseen kuuluvien lasten sosiaalisen ahdistuneisuuden kokonaispisteisiin ($r = -0.17$, $p < 0.05$), matalamman koulutustason ollen yhteydessä korkeampiin pisteisiin.

Taustamuuttujista raskaudenkesto, syntymäpaino ja apgar –pisteet korreloivat keskenään tilastollisesti merkitsevällä tasolla ($p < 0.01$), ja syntymäpaino oli yhteydessä lapsen sukupuoleen ($r = 0.09$, $p < 0.01$). Äidin ikä oli yhteydessä perhetilanteeseen ($r = -0.21$, $p <$

0.01) ja vanhempien koulutustasoon ($r = 0.02$, $p < 0.05$). Kaikki pää- ja taustamuuttujien väliset korrelaatiot on esitetty liitteessä 2.

3.3 Vanhempien kiintymyssuhdetyylin yhteys lapsuuden sosiaaliseen ahdistukseen

Taulukossa 2 on esitetty tulokset vanhemman kiintymyssuhteen ja lapsen sosiaaliseen ahdistukseen yhteyksistä.

Yhteys vanhemman kiintymyssuhteen ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevä yhdessäkään mallissa. Ainoastaan isien ahdistuspisteiden ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen välinen korrelaatio lähestyi tilastollista merkitsevyyttä ennen taustamuuttujien huomioimista (Liite 2), mutta ei enää samassa määrin malleissa 1 ja 2, joissa otettiin huomioon taustamuuttujien vaikutus (Taulukko 2). Kaikissa muodostetuissa regressiomalleissa selitysosuus jää hyvin vaatimattomaksi.

Sukupuolieroa tarkasteltaessa havaittiin, ettei sukupuolen ja kiintymyssuhdemuuttujan interaktio noussut tilastollisesti merkitseväksi millään tarkastelluista kiintymyssuhdeskaaloista kummassakaan mallissa (p -arvot $> .023$).

Taulukko 2. Vanhemman kiintymyssuhteen yhteydet lapsen sosiaaliseen ahdistukseen

	Malli 1				Malli 2			
	β	t	p	R ²	β	t	p	R ²
Äidit								
Ahdistus	0.06	0.74	0.46	0.06	0.06	0.70	0.49	0.06
Välttely	0.03	0.35	0.73	0.06	0.02	0.29	0.77	0.06
Isät								
Ahdistus	0.14	1.39	0.17	0.06	0.14	1.36	0.18	0.07
Välttely	0.00	-0.02	0.98	0.05	0.00	-0.01	1.00	0.06
Äidit ja isät								
Ahdistus	0.14	1.33	0.19	0.05	0.16	1.50	0.14	0.07
Välttely	0.02	0.16	0.87	0.04	0.03	0.30	0.76	0.06

Malli 1: kontrolloitu lapsen sukupuoli, ikä sosiaalisen ahdistuneisuuden kyselyn täyttöhetkellä ja

vanhempien korkein koulutustaso.

Malli 2: edellisten lisäksi kontrolloitu perherakenne 5,5 –vuotisseurannan aikaan.

Vanhempien ahdistus tai välttely-skaalojen pisteet eivät myöskään ennustaneet lapsen sosiaalisen ahdistuneisuuden pistemäärän raja-arvon ylittämistä tilastollisesti merkitsevästi. Logistisen regressioanalyysin tulokset on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3. *Vanhempien kiintymyssuhteen yhteys lapsen sosiaalisen ahdistuneisuuden raja-arvon ylittämiseen*

	Malli 1		Malli 2	
	Exp B (95% CI)	<i>p</i>	Exp B (95% CI)	<i>p</i>
Äidit				
Ahdistus	1.20 (0.61, 2.34)	.60	1.23 (0.63, 2.43)	.55
Välttely	0.79 (0.40, 1.51)	.46	0.79 (0.41, 1.55)	.50
Isät				
Ahdistus	1.30 (0.65, 2.60)	.45	1.28 (0.65, 2.55)	.48
Välttely	0.75 (0.36, 1.58)	.45	0.76 (0.36, 1.58)	.46
Äidit ja isät				
Ahdistus	1.56 (0.60, 4.05)	.36	1.58 (0.61, 4.11)	.35
Välttely	0.60 (0.22, 1.63)	.32	0.61 (0.22, 1.65)	.33

Malli 1: kontrolloitu lapsen sukupuoli, ikä sosiaalisen ahdistuneisuuden –kyselyn täyttöhetkellä ja vanhempien korkein koulutustaso.

Malli 2: edellisten lisäksi kontrolloitu perherakenne 5,5 –vuotisseurannan aikaan.

4. Pohdinta

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella, onko vanhempien läheisiin ihmissuhteisiin liittyvällä kiintymyssuhteen välttelyllä ja ahdistuksella yhteyttä lapsen sosiaaliseen ahdistukseen. Tutkimusaineiston muodostivat perheet, joissa oli syntynyt terve, täysiaikainen lapsi Helsingin Kättilöopistolla vuonna 1998, ja jotka olivat ottaneet osaa GLAKU –

tutkimukseen. Tutkimuksessa vanhempien kiintymyssuhdetta arvioitiin lasten ollessa keskimäärin 5,5 –vuoden ikäisiä, ja sosiaalista ahdistuneisuutta lasten itse arvioimana 11–12 –vuoden iässä. Tarkasteltavaksi otettiin erikseen äitien ja isien kiintymyssuhderepresentaatioiden yhteys lapsen sosiaaliseen ahdistuneisuuteen. Lisäksi tutkittiin sukupuolieroja tyttöjen ja poikien välillä. Tutkimuksessa ei löydetty tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä vanhemman kiintymyssuhteen ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen välillä. Ainoastaan isien kiintymyssuhteen ahdistuneisuuden yhteys lapsen sosiaalisen ahdistuneisuuteen lähestyi tilastollista merkitsevyyttä ($p = 0.17$). Tämäkin yhteys kuitenkin heikkeni kun huomioitiin lapsen sukupuoli, ikä, vanhempien koulutustaso ja perherakenne. Tutkimuksessa ei myöskään havaittu tilastollisesti merkitseviä sukupuolten välisiä eroja sosiaalisen ahdistuksen jakautumisessa.

Tämä tutkimus on tiettävästi ensimmäinen, jossa vanhemman kiintymyssuhteen ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen yhteyttä on tarkasteltu. Aiempien tutkimusten puuttuessa mahdollisen yhteyden puolesta puhuivat sellaiset aiemmat tutkimukset, joissa vanhemmuuteen liittyvien tekijöiden on havaittu vaikuttavan sosiaalisen ahdistuksen taustalla. Sosiaaliseen ahdistukseen on aiemmissa tutkimuksissa yhdistetty useita vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä, joiden voidaan ajatella muistuttavan laadullisesti aikuisuuden kiintymyssuhteeseen yhteydessä olevia vanhemmuuden piirteitä. Esimerkiksi autoritaarisen tai kontrolloivan vanhemmuuden on huomattu olevan yhteydessä sekä jälkikasvun sosiaaliseen ahdistukseen (Lewis-Morrarty ym., 2012), että aikuisuuden kiintymyssuhteen turvattomuuteen (Millings, Walsh, Hepper & O'Brien, 2013). Niin ikään yhteyden mahdollisuuden puolesta puhuivat tutkimustulokset, joissa on löydetty keskinäisiä yhteyksiä tutkielman kannalta keskeisten ilmiöiden välillä. Vanhemman sosiaalisen ahdistuksen on havaittu olevan yhteydessä lapsen sosiaaliseen ahdistukseen (Lieb ym., 2000), aikuisuuden kiintymyssuhteen on havaittu olevan yhteydessä sosiaaliseen ahdistukseen (Eng, Heimberg, Hart, Schneier & Liebowitz, 2001; Read ym., 2018) ja vanhemman kiintymyssuhteella on löydetty yhteyksiä tämän vanhemmuuden piirteisiin (mm. Adam ym., 2004; Chopik ym., 2014; Jones ym., 2015; Mills-Koonce ym., 2011; Nygren ym., 2012; Riem ym., 2012; Slade ym., 1999; Strathearn ym., 2009). Vanhemman kiintymyssuhteen ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen mahdolliseen yhteyteen viittasivat siis sekä vanhemmuuteen liittyvät samankaltaiset laadulliset piirteet, että muut havaitut yhteydet tutkimuksen kannalta keskeisten tekijöiden välillä. Nyt saatujen tulosten perusteella ilmiöitä erottavat tekijät ja käytettyihin menetelmiin liittyvät kysymykset kuitenkin korostuvat yhdistäviin tekijöihin nähden.

Huolimatta aiemmissa tutkimuksissa ilmenneistä, aikuisuuden kiintymyssuhteeseen ja sosiaaliseen ahdistukseen liittyvien tekijöiden välisistä yhteneväisyyksistä, on aiemmissa tutkimuksissa havaittu myös näihin liittyviä ristiriitaisuuksia, esimerkiksi tarkasteltaessa sosiaaliseen ahdistukseen yhteydessä olevan vanhemmuuden laatua, ja eroja äitien ja isien välillä (Möller ym., 2016). Sosiaaliseen ahdistukseen usein liitetty vanhemman kontrolloiva käytös on esimerkiksi usein määritelty tutkimuksissa eri tavoin. Lapsen toimintaa tarpeettomasti ohjaavaa käyttäytymistä ei voida pitää täysin samana kuin vaikkapa ylisuojelevaa käyttäytymistä (Möller ym., 2016). Tämänkaltaiset vanhempien käyttäytymisen erilaiset määritelmät suhteessa lapsen käyttäytymiseen puuttumiseen saattavat osaltaan selittää toisistaan poikkeavia tuloksia esimerkiksi äitejä ja isiä erikseen tarkastelleissa tutkimuksissa. Yleisesti mahdollisia syitä ristiriitaisille tuloksille ovat voineet taten olla esimerkiksi erilaiset tutkimusasetelmat ja käytössä olleiden käsitteiden moninaisuus (Möller ym., 2016).

Lapsen sosiaalisen ahdistuksen kehityksessä vanhemmat eivät useiden tutkimusten perusteella ole samanlaisessa asemassa, vaan aiemmissa sosiaalisen ahdistuksen ja vanhemmuuden yhteyttä tarkastelleissa tutkimuksissa on saatu viitteitä äitien ja isien erilaisesta vaikutuksesta lapsen sosiaaliseen ahdistukseen (Bögels & Perotti, 2011; Bögels, Stevens & Majdanovic, 2010). Myös tässä tutkielmassa tarkasteltiin erikseen äitien ja isien kiintymyssuhteiden yhteyttä lapsuuden sosiaaliseen ahdistukseen. Tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ei löydetty kummankaan vanhemman kiintymyssuhdepisteiden ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen välillä, vaikka isien ahdistuspistemäärä olikin muihin skaaloihin nähden lähellä tilastollista merkitsevyyttä. Kummankin vanhemman huomioimista myös tulevaisuuden sosiaalisen ahdistuksen vanhemmuustekijöitä käsittelevissä tutkimuksissa voidaan kuitenkin pitää tarkoituksenmukaisena, vaikka tilastollisen merkitsevyyden puuttuessa tämän tutkielman antamaan tukeen on suhtauduttava erittäin suurella varauksella. Tilastollisen merkitsevyyden puuttumisesta huolimatta on kiinnostavaa, että isien ahdistus lähestyi tilastollista merkitsevyyttä, sillä juuri isän ahdistuksen on aiemmin esitetty olevan olennainen lapsen sosiaaliseen ahdistuksen kehityksessä (Bögels & Perotti, 2011).

Tässä tutkimuksessa ei havaittu sukupuolieroja sosiaalisen ahdistuksen jakautumisessa tyttöjen ja poikien välillä, tai tarkasteltaessa sukupuolen ja kiintymyssuhdemuuttujan vuorovaikutusta. Aikaisemmat tutkimukset ovat antaneet viitteitä sosiaaliseen ahdistukseen liittyvistä sukupuolieroista sosiaalisen ahdistuksen ollen yleisempää naisilla kuin miehillä (Asher ym., 2017). Sosiaalisen ahdistuksen on myös havaittu puhkeavan samoihin aikoihin sekä tytöillä että

pojilla (Asher & Aderka, 2018), joten sosiaalisen ahdistuksen kyselyn täyttöhetkellä tyttöjen ja poikien voi ajatella olleen samanarvoisessa asemassa puhkeamisikä huomioon ottaen. Havainto sukupuolieron puuttumisesta SPAI-C -kyselymittaria käytettäessä ei kuitenkaan ole ensimmäinen laatuaan, vaan samanlainen tulos on saatu myös aiemmin, suomalaisella aineistolla (Kuusikko ym., 2009). Koska tutkimustulos ei ole linjassa niiden aiempien tutkimustulosten kanssa, joissa ero sukupuolten välillä on havaittu, on mahdollista että tässä tutkimuksessa käytetty sosiaalisen ahdistuksen mittari ei ainakaan suomalaisessa aineistossa kykene havaitsemaan mahdollisia eroja sukupuolten välillä.

Huolimatta useiden vanhemmuuteen liittyvien tekijöiden vaikutuksesta sosiaalisen ahdistuksen taustalla, ei vanhemman oma kiintymyssuhde nyt tehdyn tarkastelun perusteella vaikuttaisi olevan merkittävässä roolissa lapsen sosiaalisen ahdistuksen kehityksessä. Tulosta voi jossain määrin pitää jopa yllättävänä, sillä aikuisuuden kiintymyssuhteen on aiemmissa tutkimuksissa huomattu olevan monella tavoin yhteydessä mm. sosiaalisiin tilanteisiin suhtautumiseen ja niihin liitettyihin tunteisiin (Feeney, Cassidy & Ramos-Marcuse, 2008; Vrticka, Sander & Vuilleumier, 2012). On kuitenkin todennäköistä, että aikuisuuden kiintymyssuhdetta ja sosiaalista ahdistusta erottavien piirteiden painoarvo on suurempi kuin näiden välillä havaittujen samankaltaisuuksien. Sosiaalisessa ahdistuksessa ja sosiaalisten tilanteiden pelossa keskeistä on yksilön huomion suuntautuminen sosiaalisissa tilanteissa itseen, yksilön pelätessä tulevansa muiden negatiivisesti arvioimaksi (Hyett & McEvoy, 2018). Sosiaalisesta ahdistuksesta kärsivien odotuksia suhteessa muihin voi näin ollen pitää keskenään varsin samanlaisina riippumatta siitä, millaisissa sosiaalisissa tilanteissa ahdistus kullakin henkilöllä ilmenee. Kiintymyssuhteen kohdalla yksilön kiintymyssuhde ei kuitenkaan sisällä yhtä tarkkarajaista oletusta muiden itseen kohdistamista arvioista. Erilaiset kiintymyssuhdetyylit eroavat toisistaan esimerkiksi siinä, miten eri tavoin kiintyneet hakevat tukea muilta ihmisiltä, ja miten nämä toisaalta suhtautuvat heille tarjottuun tukeen (Feeney ym., 2008). Turvattomasti kiintyneellä aikuisella saattaa olla odotuksia sosiaalisten tilanteiden suhteen, mutta odotus itseen kohdistuvasta negatiivisesta arvioinnista ei yhdisty tiettyyn kiintymyssuhdetyyliin samalla tavoin kuin sosiaaliseen ahdistukseen.

Muiden itseen kohdistuviin odotuksiin liittyvien erojen lisäksi aikuisuuden kiintymyssuhdetyypin epäspesifisyys siihen yhteydessä olevan käyttäytymisen suhteen voi selittää, miksi yhteyttä vanhemman kiintymyssuhteen ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen välillä ei tässä tarkastelussa löytynyt. Vaikka esimerkiksi ahdistunut kiintymyssuhde tuottaisi

enemmän tietäntyyppistä käyttäytymistä verrattuna välttelevään tai turvalliseen kiintymyssuhteeseen, ovat nämä luokat vielä varsin epämääräisiä sen suhteen, millaista käyttäytymistä tietynlainen kiintymyssuhdetyyppi tuottaa. Myös vanhemman käyttäytymisen ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen yhteyttä tarkastelleissa tutkimuksissa ovat voimakkaampia yhteyksiä löytäneet sellaiset tutkimukset, joissa käyttäytymisen muodot on määriteltä tarkasti, verrattuna tutkimuksiin joissa käyttäytymisen määrittely ei ole ollut yhtä tarkkarajaista (Möller ym., 2016). On mahdollista, että tässä tutkielmassa tarkastellut kiintymyssuhdetypit ovat yksinkertaisesti liian yleisluontoisia, jotta yhteys niiden ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen välillä olisi voitu havaita. Sosiaalisesti ahdistuksesta kärsivän vanhemman käyttäytyminen saattaa muistuttaa sellaisen vanhemman käyttäytymistä, jolla on ahdistunut kiintymyssuhdetyyli. Näistä ensin mainitun kohdalla on todennäköisesti kuitenkin tarkemmin määriteltävissä, millaista vanhempansa käyttäytymistä lapsi erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa todistaa. Mikäli aikuisuuden kiintymyssuhteen yhteyttä lapsen sosiaaliseen ahdistukseen tarkastellaan tulevaisuudessa uudelleen, voi olla aiheellista pureutua ensin seikkaperäisemmin siihen, millä tavoin tietäntyyppinen kiintymyssuhdetyyppi ilmenee vanhemman käyttäytymisessä. Toisin sanoen siihen, millä tavoin käyttäytyminen on samanlaista vanhemmilla, joilla on sama kiintymyssuhdetyyli, millä tavoin taas ei. Aikuisuuden kiintymyssuhdetta vanhemmuuden näkökulmasta käsittelevät tutkimukset sivuavat usein melko etäältä sosiaaliseen ahdistukseen yhdistettyjä vanhemmuuden tekijöitä, vaikka tutkimusta aikuisuuden kiintymyssuhteisiin liittyen onkin tarjolla runsaasti. Aikuisuuden kiintymyssuhteen on havaittu olevan yhteydessä mm. aikuisella itsellään ilmenevään sosiaaliseen ahdistukseen (Read ym., 2018), sekä siihen, kuinka sensitiivisesti vanhempi toimii hoivatessaan alle vuoden ikäistä lastaan (Mills-Koonce ym., 2011). Jälkimmäisessä sensitiivisyydellä tarkoitettiin mm. äidin lapselleen antamaan positiivista palautetta ja kiinnostusta lapsen toimintaa kohtaan, arvioituna 10-minuuttisten videoitujen leikki-tilanteiden perusteella. Vähemmän tutkimustietoa on kuitenkin tarjolla sen suhteen, minkä laatuista vanhemmuutta aikuisuuden kiintymyssuhde mahdollisesti tuottaa. Tämä tarkoittaa ettei aikuisuuden kiintymyssuhdetta ja vanhemmuutta käsitelleiden tutkimusten perusteella voida lopulta sanoa paljoakaan siitä, millaisesta vanhempansa käyttäytymisestä lapsi pääsee osalliseksi.

Vaikka aikuisuuden kiintymyssuhdetta ei voi pitää käyttäytymisen suhteen kovin tarkkarajaisena, löytyy yksi mahdollinen selitys nyt saaduille tuloksille myös siitä, missä vaiheessa ja missä ympäristöissä lapsi vanhempansa käyttäytymistä todistaa. Aikuisuuden kiintymyssuhteen ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen yhteyden mahdollisuutta pohdittaessa

yhtenä potentiaalisena tekijänä nostettiin esille mallioppiminen (Bandura & Walters, 1977). Ajatuksena oli, että lapsi saattaisi mallioppimisen kautta sisäistää vanhempansa ahdistuneen käyttäytymisen sosiaalisissa tilanteissa. Koska vanhemman sosiaalisen ahdistuksen ohella aikuisuuden kiintymyssuhde saattaisi vaikuttaa siihen, millaista vanhempansa sosiaalista vuorovaikutusta lapsi pääsee todistamaan, voisi aikuisuuden kiintymyssuhde tätä kautta olla osaltaan yhteydessä lapsen sosiaaliseen ahdistukseen. Vaikka tukea sosiaalisen ahdistuksen mallioppimiselle on aiemmissa tutkimuksissa saatu (Murray ym., 2008), ei mallioppimisen vaikutus sosiaalisen ahdistukseenkaan kohdalla ole suoraviivaista, sillä mallioppimisen vaikutus saattaa vähentyä jo taaperoiässä (Aktar ym. 2014). Myöhemmällä iällä havainnoitu vanhemman sosiaalinen käyttäytyminen saattaa mallioppimisen näkökulmasta olla vähemmän merkityksellistä (Aktar ym. 2014), vaikka yhteyksiä vanhemman käyttäytymisen ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen välillä on löydetty myös vanhemmilla lapsilla (Aktar ym., 2014). On mahdollista, että muut lapsen sosiaaliseen ahdistukseen liittyvät taustatekijät estävät osaltaan ahdistuksen siirtymistä mallioppimisen kautta. Yksi tällainen voi olla vanhemman oma sosiaalinen ahdistus, jonka voi sosiaalisten tilanteiden välttelemisen kautta ajatella vähentävän tilanteita, joissa lapsen olisi mahdollista päästä seuraamaan vanhempansa käyttäytymistä uusissa sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaalisesta ahdistuksesta kärsivä vanhempi saattaa herkemmin pysytellä sellaisissa sosiaalisissa ympäristöissä, jotka eivät tuota hänelle ahdistusta, eikä lapsi näin ollen pääse juurikaan havainnoimaan vanhemman sosiaalisesti ahdistunutta käyttäytymistä mallioppimisen kannalta kriittisinä ensimmäisinä elinvuosinaan. Tämän tutkielman kysymyksenasettelussa ei päästy suoraan käsiksi lapsen ensimmäisiin vuosiin, jotka olisivat mahdollisesti keskeisiä ahdistusoireilun siirtymisen ja mallioppimisen näkökulmasta.

Vielä lopuksi on syytä arvioida, missä määrin kiintymyssuhteen mittaamiseen käytetty mittari soveltui tutkimuskysymyksiin vastaamiseen tämän tutkimuksen kohdalla. Useimmissa aiemmin tehdyistä tutkimuksista on aikuisuuden kiintymyssuhdetta arvioitu AAI – haastattelumenetelmällä, kun taas tässä tutkielmassa kiintymyssuhteen mittarina käytettiin ECR -itsearviointikyselyä. Nämä kaksi menetelmää poikkeavat näkökulmaltaan toisistaan, vaikka molempia aikuisuuden kiintymyssuhteen arviointiin käytetäänkin. Siinä missä AAI tarkastelee lapsuuskokemusten jäsentymistä aikuisella vastaajalla (Rholes & Simpson, 2004), ovat ECR – mittarissa keskiössä aikuisuuden läheiset ihmissuhteet (Shaver & Mikulincer, 2004). On mahdollista ajatella, että ECR mittarina palveli paremmin juuri tämän tutkielman tutkimuskysymyksiä, koska vanhempien keskinäinen suhde on olennainen yhtä lailla vanhempien kuin lapsenkin näkökulmasta. Toisin sanoen vanhemman ECR –pistemäärä saattoi

heijastella paremmin sitä, millaista vanhempansa tai vanhempiensa käyttäytymistä läheisissä ihmissuhteissa lapsi todistaa.

Huolimatta siitä, että ECR –mittarin käyttö AAI –mittarin sijaan on perusteltavissa juuri sen kohdistumisella lapsen näkökulmasta keskeiseen vanhempien väliseen suhteeseen, on myös seikkoja joiden perusteella ECR ei välttämättä palvellut parhaalla tavalla tämän tutkimuksen kysymyksiin vastaamista. Ensinnäkään ei ole helppoa sanoa, missä määrin aikuisuuden läheisiin ihmissuhteisiin keskittyvä ECR heijastelee sellaista sosiaalista vuorovaikutusta, jolla on vaikutusta nimenomaan lapsen sosiaaliseen ahdistukseen. Kiintymyssuhdetyypin mukainen käyttäytyminen ei välttämättä ole samanlaista kaikissa sosiaalisissa tilanteissa, vaikka vanhempi olisi kiintymyssuhdetyyliltään ahdistuva tai välttelevä suhteessa puolisoonsa. Sosiaalisen ahdistuksen näkökulmasta olennaisinta voi olla se, millaisena lapsi näkee vanhempansa käyttäytymisen verrattain uusissa sosiaalisissa tilanteissa. Yksi tutkimuksista eniten tukea saanut, lapsen sosiaalista ahdistusta ennakoiva vanhemmuustekijä, on vanhemman oma sosiaalinen ahdistus (Lieb ym., 2000). Sosiaalisesti ahdistuneen vanhemman lapsi ei kuitenkaan välttämättä todista vanhempansa ahdistunutta käyttäytymistä kaikissa sosiaalisissa tilanteissa, vaan esimerkiksi vain vanhemman kohdatessa hänelle aiemmin tuntemattomia henkilöitä (Murray ym., 2007). Koska nyt käytetty ECR keskittyy aikuisuuden läheisiin ihmissuhteisiin, kohdistuu se samalla niihin ihmissuhteisiin, joissa vanhemman sosiaalinen ahdistus ei välttämättä selvimmin nouse esille. Toiseksi lapsuuteen saakka ulottuvan AAI –mittarin käyttö ECR –mittarin sijaan olisi voinut olla perusteltavissa myös tutkimuksilla, joiden mukaan sosiaalisen ahdistuksen sukupolvien välisessä siirtymisessä keskeistä saattaa olla jo ensimmäisinä elinvuosina vanhemman elinikäinen ahdistusoireilu, eikä niinkään lapsen havainnoima sosiaalisesti ahdistunut käyttäytyminen (Aktar ym., 2014). Kolmanneksi ECR –mittarin verrattain vähäinen käyttö vanhemmuutta koskevissa aikuisuuden kiintymyssuhteen tutkimuksissa teki myös aiempien tutkimustulosten tarkastelusta tämän tutkielman näkökulmasta haasteellisempaa.

Sosiaalisen ahdistuksen ja sosiaalisten tilanteiden pelon taustalla vaikuttavat useat tekijät. Myös vanhemmuuden ja sosiaalisen ahdistuksen on havaittu olevan yhteydessä toisiinsa, ja sosiaalisten tilanteiden pelon suhteellisen varhaisesta puhkeamisesta johtuen vanhemmuutta ja siihen liittyvää lapsuuden kasvuympäristöä on syytä tarkastella mahdollisimman monipuolisesti. Sekä tämän tutkielman että aiempien tutkimusten tulokset ilmentävät hyvin sitä, kuinka vaikeaa suoraviivaisten yhteyksien löytäminen sosiaalisen ahdistuksen ja siihen

liittyvien taustatekijöiden välillä on. Kiintymyssuhde ja sosiaalinen ahdistus liikkuvat useiden tutkimustulosten perusteella samalla maaperällä, vaikka suoraa yhteyttä aikuisuuden kiintymyssuhteen ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen välillä ei voitukaan havaita. Tässä tutkielmassa kiintymyssuhteen ja sosiaalisen ahdistuksen välistä yhteyttä lähestyttiin myös hyvin yleisellä tasolla, kahden kiintymyssuhdekategorian ja yhden sosiaalista ahdistusta kuvaavan pistemäärän kautta. Tällöin muutamaan käsitteeseen yritettiin vangita todennäköisesti hyvin laaja kirjo erilaisia vanhemmuustyylejä ja sosiaalisen ahdistuksen ilmenemistapoja. Koska keskinäisiä yhteyksiä sosiaalisen ahdistuksen ja aikuisuuden kiintymyssuhteen välillä on kuitenkin löydetty, voisi tulevaisuudessa olla järkevää pohtia ilmiöiden purkamista tarkkarajaisempiin osiin. On myös mahdollista, että osa lapsista on keskimääräistä herkempiä vanhempien vaikutukselle. Esimerkiksi lapset, joiden temperamentti- ja persoonallisuustyypissä korostuu sosiaalisten tilanteiden pelkoon useissa tutkimuksissa yhdistetty käyttäytymisen inhibitio, saattavat saada vanhemmilta vahvistusta taipumukselleen suhtautua negatiivisesti sosiaalisiin tilanteisiin. Koska aikuisuuden kiintymyssuhde vaikuttaa vanhemman tapaan suhtautua sosiaalisiin tilanteisiin, voidaan pohtia, olisiko vanhemman kiintymyssuhteen vaikutus sosiaaliseen ahdistukseen tullut näkyviin sellaisilla lapsilla, joilla käyttäytymisen inhibitio on keskimääräistä korostuneempi. Lisää tutkimusta tarvitaankin myös sen suhteen, millaisten mekanismien kautta vanhemmuus saattaa vaikuttaa lapsen sosiaaliseen ahdistukseen.

4.1 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset

Tässä tutkielmassa tarkasteltuja kysymyksiä ei tiettävästi ole aikaisemmin tutkittu, mitä voidaan pitää tutkielman vahvuutena. Samoin mahdollisuus tarkastella sekä äitejä että isiä on vahvuus moniin tutkimuskysymyksiä sivunneisiin tutkimuksiin nähden. Useimmissa tutkimuksissa on pystytty tarkastelemaan vain äidin vaikutusta, vaikka viitteitä vanhempien erilaisesta vaikutuksesta lapsen sosiaalisen ahdistuksen kehitykseen on saatu (Bögels & Perotti, 2011; Bögels, Stevens & Majdandzic, 2010; Möller ym., 2016).

Tähän tutkielmaan liittyy myös useita rajoituksia. Yhtenä näistä voidaan pitää otokseen liittyvää katoa. Tutkimukseen valikoitunut otos poikkesi vanhempien koulutustason osalta otoksesta pois jääneistä vanhemmista. Otokseen valikoituneet vanhemmat olivat keskimäärin korkeammin koulutettuja. Tällä voi olla vaikutusta tulosten yleistettävyyteen, sillä vanhempien koulutustason on havaittu olevan yhteydessä lapsen eksternalisoivaan ja internalisoivaan

oireiluun (McLaughlin, Costello, Leblanc, Sampson & Kessler, 2012; Sundquist ym., 2015). Vanhemman koulutustasolla on myös havaittu yhteys siihen kuinka vaikea-asteista lapsen oireilu on (McLaughlin ym., 2011). Näin ollen kato on voinut vaikuttaa myös oireiden jakautumiseen otoksessa, kun mahdollisesti enemmän oireilevia lapsia on jäänyt otoksen ulkopuolelle. On myös aiheellista pohtia, miten nyt käytetyssä tutkimusasetelmassa kyettiin tunnistamaan sosiaalisesta ahdistuksesta kärsivät yksilöt. SPAI-C –kokonaispisteet eivät keskimäärin ylittäneet monella pisteellä 18 pisteen raja-arvoa, vaikka rajan ylittikin mukana olleista lapsista viidesosa. Korkeimman pistemäärän saanut lapsi jäi myös kauas kyselyn enimmäispistemäärästä, joten vaikeasta oireilusta kärsi kyselyn perusteella vain harva lapsi. Yksi mahdollinen selitys tälle voi olla lasten ikä vastaamishetkellä. Koska sosiaalisten tilanteiden pelko puhkeaa keskimäärin n. 13-vuotiaana (Asher & Aderka, 2018), on mahdollista, ettei oireilu ollut 11–12 –vuotiailla vastaajilla vielä ehtinyt muuttua kovin vaikeaksi. Sosiaalisen ahdistuksen arvioiminen hieman vanhemmilla lapsilla tai nuorilla olisi voinut selvemmin tuoda esille eroja eri-asteisesti oireilevien vastaajien välillä.

Aikaisempien sosiaalista ahdistusta tai aikuisuuden kiintymyssuhdetta käsitelleiden tutkimustulosten perusteella tiettyjen, tässä yhteydessä puuttumaan jääneiden taustatekijöiden huomioiminen olisi ollut perusteltua. Yhtenä tällaisena voidaan pitää vanhemman omaa sosiaalista ahdistusta, jolla on havaittu yhteys sekä lapsen sosiaaliseen ahdistukseen että aikuisuuden kiintymyssuhteeseen. Vanhemman sosiaalisen ahdistuksen tuominen mukaan tutkimusasetelmaan olisi voinut tarkentaa vanhemman kiintymyssuhteen ja sosiaalisen ahdistuksen välistä yhteyttä. Tätä kautta olisi ollut helpompi arvioida myös ECR -mittarin mielekkyyttä sosiaalista ahdistusta tutkittaessa. Tämän tutkielman käytössä ei kuitenkaan ollut tietoa vanhempien omasta sosiaalisesta ahdistuksesta.

4.2 Yhteenveto

Sosiaalinen ahdistus ja sosiaalisten tilanteiden pelko ovat yksi yleisimmistä ahdistuksen muodoista lapsilla ja nuorilla (Beesdo ym., 2009). Tämän tutkielman tavoitteena oli osaltaan lisätä ymmärrystä lapsuusiän sosiaalisen ahdistuksen taustatekijöihin liittyen selvittämällä, onko vanhempien aikuisuuden kiintymyssuhteella havaittavissa yhteyttä lapsuusiän sosiaaliseen ahdistukseen. Tarkasteluun otettiin erikseen äitien ja isien aikuisuuden kiintymyssuhde, sekä mahdolliset erot tyttöjen ja poikien välillä. Tilastollisesti merkitsevää

yhteyttä aikuisuuden kiintymyssuhteen ja sosiaalisen ahdistuksen välillä ei kuitenkaan löytynyt yhdessäkään tehdyistä tarkasteluista. Ainoastaan isien ahdistusskaalan ja sosiaalisen ahdistuksen yhteys lähestyi tilastollista merkitsevyyttä ja erottui muista tarkasteluista, mutta tilastollisen merkitsevyyden puuttuessa on tähän havaintoon suhtauduttava varauksella.

Sosiaalisen ahdistuksen taustalla vaikuttavat todennäköisimmin useat eri tekijät. Useissa tutkimuksissa on löydetty yhteyksiä vanhemmuuden ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen välillä, joskaan vanhemmuuden vaikutuksia ei vielä monilta osin ymmärretä. Koska sosiaalinen ahdistus ja sosiaalisten tilanteiden pelko alkavat usein suhteellisen nuorella iällä, jolloin vanhempien rooli lapsen elämässä on edelleen keskeinen, on vanhemmuuteen myös jatkossa syytä kiinnittää erityistä huomiota yhtenä sosiaaliseen ahdistukseen vaikuttavista tekijöistä. Tulevissa tutkimuksissa olisi edelleen syytä ottaa huomioon äitien lisäksi isien vaikutus lapsen sosiaalisen ahdistuksen kehitykseen. Samoin vanhemman sosiaalinen ahdistus olisi syytä huomioida mahdollisissa myöhemmissä aikuisuuden kiintymyssuhteen ja lapsen sosiaalisen ahdistuksen tarkasteluissa.

Lähteet

- Adam, E. K., Gunnar, M. R., Tanaka, A. (2004). Adult attachment, parent emotion, and observed parenting behavior: mediator and moderator models. *Child Development*, 75(1), 110–122.
- Aktar, E., Majdandžić, M., de Vente, W., Bögels, S. M. (2014). Parental social anxiety disorder prospectively predicts toddlers' fear/avoidance in a social referencing paradigm. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55(1), 77–87.
- APA (1980). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 3. painos. Washington DC: American Psychiatric Association.
- Asbrand, J., Hudson, J., Schmitz, J. & Tuschen-Caffier, B. (2017). Maternal Parenting and Child Behavior: An Observational Study of Childhood Social Anxiety Disorder. *Cognitive Therapy and Research*, 41(4), 562–575.
- Asher, M. & Aderka, I. M. (2018). Gender differences in social anxiety disorder. *Journal of Clinical Psychology*, 74(10), 1730–1741.
- Asher, M., Asnaani, A. & Aderka, I. M. (2017) Gender differences in social anxiety disorder: a review. *Clinical Psychology Review*, 56, 1–12.

- Bartholomew, K. (1997). Adult attachment processes: individual and couple perspectives. *Journal of Medical Psychology*, 70, 249–263.
- Bartholomew, K., Shaver, P. R. (1998). Methods of assessing adult attachment. Teoksessa J. A. Simpson & W. S. Rholes (toim.), *Attachment theory and close relationships* (s. 25–45). New York: Guilford Press.
- Beesdo, K., Knappe, S. & Pine, D. S. (2009) Anxiety and Anxiety Disorders in Children and Adolescents: Developmental Issues and Implications for DSM-V. *Psychiatric Clinics of North America*, 32(3), 483–524.
- Beidel, D. C., Turner, S. M., Morris, T. L. (1998). Social Phobia and Anxiety Inventory for Children (SPAI-C) – User’s Manual. MHS: Toronto.
- Bifulco, A., Moran, P. Jacobs, C. & Bunn, A. (2009). Problem partners and parenting: exploring linkages with maternal insecure attachment style and adolescent offspring internalizing disorder. *Attachment & Human Development*, 11(1), 69–85.
- Biringen, Z., Brown, D., Donaldson, L., Green, S., Krcmarik, S., Lovas, G. (2000). Adult Attachment Interview: linkages with dimensions of emotional availability for mothers and their pre-kindergarteners. *Attachment & Human Development*, 2(2), 188–202.
- Bittner, A., Egger, H. L., Erkanli, A., Costello, E. J., Foley, D. L. & Angold, A. (2007). What do childhood anxiety disorders predict? *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48:12, 1174–1183.
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss, vol. I: Attachment. Basic Books: New York.
- Bowlby, J. (1973). Attachment and loss, vol. II: Separation. Basic Books: New York.
- Bowlby, J. (1980). Attachment and loss, vol. III: Sadness and depression. Basic Books: New York
- Buss, K. A., Davis, E. L., Kiel, E. J., Brooker, R. J., Beekman, C., Early, M. C. (2013). Dysregulated fear predicts social wariness and social anxiety symptoms during kindergarten. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 42(5), 603–616.
- Bögels, S. M. & Perotti, E. C. (2011). Does Father Know Best? A Formal Model of the Paternal Influence on Childhood Social Anxiety. *Journal of Child and Family Studies*, 20(2), 171–181.
- Bögels, S., Stevens, J. & Majdandzic, M. (2010). Parenting and social anxiety: fathers’ versus mothers’ influence on their children’s anxiety in ambiguous social situations. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52(5), 599–606.

- Cameron, J. J., Finnegan, H., Morry, M. (2012). Orthogonal dreams in an oblique world: A meta-analysis of the association between attachment anxiety and avoidance. *Journal of Research in Personality*, 46, 472-476.
- Cederlund, R., Öst, L.-G. (2013). Psychometric properties of the Social Phobia and Anxiety Inventory-Child version in a Swedish clinical sample. *Journal of Anxiety Disorders*, 27(5), 503-511.
- Chopik, W. J., Edelstein, R. S., van Anders, S. M., Wardecker, B. M., Shipman, E. L., Samples-Steele, C. R. (2014). Too close for comfort? Adult attachment and cuddling in romantic and parent-child relationships. *Personality and Individual Differences*, 69, 212–216.
- Clauss, J. A., Blackford, J. U. (2012). Behavioral inhibition and risk for developing social anxiety disorder: a meta-analytic study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 51(10), 1066–1075.
- Cosgrove, V., Rhee, S., Gelhorn, H., Boeldt, D., Corley, R., Ehringer, M., Young, S., Hewitt, J. (2011). Structure and etiology of co-occurring internalizing and externalizing disorders in adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 39(1), 109–123.
- Cowan, P. A., Cohn, D. A., Cowan, C. P., Pearson, J. L. (1996). Parents' attachment histories and children's externalizing and internalizing behaviors: exploring family systems models of linkage. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64(1), 53–63.
- de Rosnay, M., Cooper, P. J., Tsigras, N., Murray, L. (2006) Transmission of social anxiety from mother to infant: an experimental study using a social referencing paradigm. *Behaviour Research and Therapy*, 44(8), 1165–1175.
- Elizabeth, J., King, N., Ollendick, T. H., Gullone, E., Tonge, B., Watson, S., Macdermott, S. (2006). Social anxiety disorder in children and youth: a research update on aetiological factors. *Counselling Psychology Quarterly*, 19(2), 151–163.
- Eng, W., Heimberg, R. G., Hart, T. A., Schneier, F., Liebowitz, M. (2001). Attachment in individuals with social anxiety disorder: the relationship among adult attachment styles, social anxiety, and depression. *Emotion*, 1(4), 365–380.
- Fearon, R. P., Bakermans-Kranenburg, M. J., Van Ijzendoorn, M. H., Lapsley, A-M., Roisman, G. I. (2010). The Significance of insecure attachment and disorganization in the development of children's externalizing behavior: a meta-analytic study. *Child Development*, 81(2), 435–456.

- Feeney, B. C., Cassidy, J., Ramos-Marcuse, F. (2008). The Generalization of attachment representations to new social situations: predicting behavior during initial interactions with strangers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(6), 1481–1498.
- Fisak, B., Grills-Tauechel, A. (2007). Parental Modeling, reinforcement, and information transfer: risk factors in the development of child anxiety? *Clinical Child and Family Psychology Review*, 10(3), 213–231.
- Fraley, R. C. (2002). Attachment stability from infancy to adulthood: meta-analysis and dynamic modeling of developmental mechanisms. *Personality And Social Psychology Review*, 6(2), 123–151.
- Frenkel, T. I., Fox, N. A., Pine, D. S., Walker, O. L., Degnan, K. A., Chronis-Tuscano, A. (2015). Early childhood behavioral inhibition, adult psychopathology and the buffering effects of adolescent social networks: a twenty-year prospective study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 56(10), 1065–1073.
- Gerull, F. C., Rapee, R. M. (2002). Mother knows best: effects of maternal modeling on the acquisition of fear and avoidance behavior in toddlers. *Behaviour Research and Therapy*, 40(3), 279–287.
- Graham, J. M., Unterschute, M. S. (2015). A Reliability generalization meta-analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality Assessment*, 97(1), 31–41.
- Greco, L. A., Morris, T. L. (2002). Paternal child-rearing style and child social anxiety: investigation of child perceptions and actual father behavior. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 24(4), 259–267.
- Groh, A. M., Fearon, R. P., Bakermans-Kranenburg, M. J., Van Ijzendoorn, M. H., Steele, R. D., Roisman, G. I. (2014). The Significance of attachment security for children's social competence with peers: a meta-analytic study. *Attachment & Human Development*, 16(2), 103–136.
- Hyett, M. & Meevoy, P. (2018). Social anxiety disorder: looking back and moving forward. *Psychological Medicine*, 48(12), 1937–1944.
- Jones, J. D., Cassiy, J., Shaver, P. R. (2015). Parents' self-reported attachment styles: a review of links with parenting behaviors, emotions, and cognitions. *Personality and Social Psychology Review*, 19(1), 44–76.
- Knappe, S., Beesdo-Baum, K., Fehm, L., Lieb, R. & Wittchen, H-U. (2012). Characterizing the association between parenting and adolescent social phobia. *Journal of Anxiety Disorders*, 26(5), 608–616.

- Knappe, S., Beesdo-Baum, K., Fehm, L., Stein, M. B., Lieb, R. & Wittchen, H-U. (2011). Social fear and social phobia types among community youth: Differential clinical features and vulnerability factors. *Journal of Psychiatric Research*, 45(1), 111–120.
- Komsi, N., Räikkönen, K., Heinonen, K., Pesonen, A.-K., Keskivaara, P., Järvenpää, A.-L., Strandberg, T. E. (2008). Transactional development of parent personality and child temperament. *European Journal of Personality*, 22, 553-573.
- Komsi, N., Räikkönen, K., Pesonen, A.-P., Heinonen, K., Keskivaara, P., Järvenpää, A.-L., Dstrandberg, T. E. (2006). Continuity of temperament from infancy to middle childhood. *Infant Behavior and Development*, 29(4), 494-508.
- Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura, K. Sourander, A. (toim.) (2016). Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Tallinna: Duodecim.
- Kuula, L., Pesonen, A.-K., Kajantie, E., Lahti, J., Andersson, S., Strandberg, T., Räikkönen, K. (2016). Sleep and lipid profile during transition from childhood to adolescence. *The Journal of Pediatrics*, 177, 173-178.
- Kuusikko, S., Pollock-Wurman, R., Ebeling, H., Hurtig, T., Joskitt, L., Mattila, M-L., Jussila, K., Moilanen, I. (2009). Psychometric evaluation of social phobia and anxiety inventory for children (SPAI-C) and social anxiety scale for children-revised (SASC-R). *European Child & Adolescent Psychiatry*, 18, 116–124.
- Lewis-Morrarty, E., Degnan, K. A., Chronis-Tuscano, A., Pine, D. S., Henderson, H. A., Fox, N. A. (2015). Infant attachment security and early childhood behavioral inhibition interact to predict adolescent social anxiety symptoms. *Child Development*, 86(2), 598–613.
- Lewis-Morrarty, E., Degnan, K. A., Chronis-Tuscano, A., Rubin, K. H., Cheah, C. S. L., Pine, D. S., Henderon, H. A. & Fox, N. A. (2012). Maternal Over-Control Moderates the Association Between Early Childhood Behavioral Inhibition and Adolescent Social Anxiety Symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40(8), 1363–1373.
- Lieb, R., Wittchen, H. U., Höfler, M., Fuetsch, M., Stein, M. B., Merikangas, K. R. (2000). Parental psychopathology, parenting styles, and the risk of social phobia in offspring: a prospective-longitudinal community study. *Archives of general psychiatry*, 57(9), 859–66.
- Lijster, J. M. de, Dierckx, B., Utens, E. M. W. J., Verhulst, F., C., Zieldorff, C., Dieleman, G. C., Legerstee, J. S. (2017). The Age of onset of anxiety disorders: a meta-analysis. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 62(4), 237–246.

- Madigan, S., Brumariu, L. E., Villani, V., Atkinson, L., Lyons-Ruth, K. (2016). Representational and questionnaire measures of attachment: a meta-analysis of relations to child internalizing and externalizing problems. *Psychological Bulletin*, 142(4), 367–399.
- Mahedy, L., Heron, J., Stapinski, L. A., Pearson, R. M., Evans, J., Joinson, C., Bowes, L., Lewis, G. (2014). Mothers' own recollections of being parented and risk of offspring depression 18 years later: a prospective cohort study. *Depression and anxiety*, 31(1), 38–43.
- Manning, R. P. C., Dickson, J. M., Palmier-Claus, J., Cunliffe, A. & Taylor, P. J. (2017). A systematic review of adult attachment and social anxiety. *Journal of Affective Disorders*, 211, 44–59.
- Mcdowell, D. J., Parke, R. D. & Spitzer, S. (2002). Parent and Child Cognitive Representations of Social Situations and Children's Social Competence. *Social Development*, 11(4), 469–486.
- McLaughlin, K. A., Breslau, J., Green, J. G., Lakoma, M. D., Sampson, N. A., Zaslavsky, A. M., Kessler, R. C. (2011). Childhood socio-economic status and the onset, persistence, and severity of DSM-IV mental disorders in a US national sample. *Social Science & Medicine*, 73(7), 1088–1096.
- McLaughlin, K. A., Costello, E. J., Leblanc, W., Sampson, N. A., Kessler, R. C. (2012). Socioeconomic status and adolescent mental disorders. *American Journal on Public Health*, 102(9), 1742–50.
- MacLaughlin, K. A., Kubzansky, L. D., Dunn, E. C., Waldinger, R., Vaillant, G., Koenen, K. C. (2010). Childhood social environment, emotional reactivity to stress, and mood and anxiety disorders across the life course. *Depression and Anxiety*, 27(12), 1087–1094.
- Merikangas, K. R., He, J., Burstein, M., Swanson, S. A., Avenevoli, S., Cui, L., Benjet, C., Georgiades, K. & Swendsen, J. (2010). Lifetime Prevalence of Mental Disorders in U.S. Adolescents: Results from the National Comorbidity Survey Replication – Adolescent Supplement (NCS-A). *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 49(10), 980–989.
- Mikulincer, M., Shaver, P.R., Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: the dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and Emotion*, 27(2), 77–102.

- Millings, A., Walsh, J., Hepper, E., O'Brien, M. (2013). Good partner, good parent: responsiveness mediates the link between romantic attachment and parenting style. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(2), 170–180.
- Mills-Koonce, W. R., Appleyard, K., Barnett, M., Deng, M., Putallaz, M., Cox, M. (2011). Adult attachment style and stress as risk factors for early maternal sensitivity and negativity. *Infant Mental Health Journal*, 32(3), 277–285.
- Moreira, H., Canavarro, M. C. (2015). Individual and gender differences in mindful parenting: the role of attachment and caregiving representations. *Personality and Individual Differences*, 87, 13–19.
- Muris, P., Brakel, A., Arntz, A., Schouten, E. (2011). Behavioral inhibition as a risk factor for the development of childhood anxiety disorders: a longitudinal study. *Journal of Child and Family Studies*, 20(2), 157–170.
- Murray, L., Cooper, P., Creswell, C., Schofield, E., Sack, C. (2007). The Effects of maternal social phobia on mother-infant interactions and infant social responsiveness. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(1), 45–52.
- Murray, L., De Rosnay, M., Pearson, J., Bergeron, C., Schofield, E., Royal-Lawson, M., Cooper, P. J. (2008). Intergenerational transmission of social anxiety: the role of social referencing processes in infancy. *Child Development*, 79(4), 1049–1064.
- Möller, E. L., Nikolic, M., Majdandzic, M. & Bögels, S. M. (2016). Associations between maternal and paternal parenting behaviors, anxiety and its precursors in early childhood: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 45, 17–33.
- Nygren, M., Carstensen, J., Ludvigsson, J., Sepa Frostell, A. (2012) Adult attachment and parenting stress among parents of toddlers. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 30(3), 289–302.
- Penela, E. C., Walker, O. L., Degnan, K. A., Fox, N. A., Henderson, H. A. (2015). Early behavioral inhibition and emotion regulation: pathways toward social competence in middle childhood. *Child Development*, 86(4), 1227–1240.
- Plana, I., Lavoie, M-A., Battaglia, M., Achim, A. M. (2014). A meta-analysis and scoping review of social cognition in social phobia, posttraumatic stress disorder and other anxiety disorders. *Journal of Anxiety Disorders*, 28(2), 169–177.
- Poole, K. L., Van Lieshout, R. J., McHolm, A. E., Cunningham, C. E. & Schmidt, L. A. (2018). Trajectories of Social Anxiety in Children: Influence of Child Cortisol Reactivity and Parental Social Anxiety. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 46(6), 1309–1319.

- Ravitz, P., Maunder, R., Hunter, J., Sthankiya, B., Lancee, W. (2010). Adult attachment measures: a 25-year review. *Journal of Psychosomatic Research*, 69(4), 419–432.
- Read, D. L., Clark, G. I., Rock, A. J., Coventry, W. L. (2018). Adult attachment and social anxiety: the mediating role of emotion regulation strategies. *PLoS ONE*, 13(12), artikkeli nro e0207514.
- Rholes, W. S., Simpson, J. A. (2004). Attachment theory: Basic concepts and contemporary questions. Teoksessa W. S. Rholes & J. A. Simpson (toim.), *Adult Attachment* (s. 3–14). New York: The Guilford Press.
- Rien, M., Bakermans-Kranenburg, M., van Ijzendoorn, M., Out, D., Rombouts, S. (2012). Attachment in the brain: adult attachment representations predict amygdala and behavioral responses to infant crying. *Attachment & Human Development*, 14(6), 533–551.
- Robinson, J. L., Kagan, J., Reznick, J. S., Corley, R. (1992). The Heritability of inhibited and uninhibited behavior: a twin study. *Developmental Psychology*, 28(6), 1030–37.
- Scanlon, N. M. & Epkins, C. C. (2013). Aspects of Mothers' Parenting: Independent and Specific Relations to Children's Depression, Anxiety and Social Anxiety Symptoms. *Journal of Child and Family Studies*, 24(2), 249–263.
- Shaver, P. R., Mikulincer, M. (2004). What do self-report attachment measures assess? Teoksessa W. S. Rholes & J. A. Simpson (toim.), *Adult Attachment* (s. 3–14). New York: The Guilford Press.
- Slade, A., Belsky, J., Aber J. L., Phelps, J. L. (1999). Mothers' representations of their relationships with their toddlers: links to adult attachment and observed mothering. *Developmental Psychology*, 35(3), 611–619.
- Soltis, J. (2004). The signal functions of early infant crying. *Behavioral and Brain Sciences*, 27(4), 443–458.
- Spence, S. H. & Rapee, R. M. (2016). The etiology of social anxiety disorder: An evidence-based model. *Behaviour Research and Therapy*, 86, 50–67.
- Stanton, S. C. E., Zilioli, S., Briskin, J., Imami, L., Tobin, E. T., Wildman, D. E., Mair-Meijers, H., Luca, F., Kane, H. S., Slatcher, R. B. (2017). Mothers' attachment is linked to their children's anti-inflammatory gene expression via maternal warmth. *Social Psychological and Personality Science*, 8(7), 796–805.
- Steele, M., Steele, H., Johansson, M. (2002). Maternal predictors of children's social cognition: an attachment perspective. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43(7), 861–872.

- Stern, J. A., Fraley, R. C., Jones, J. D., Gross, J. T., Shaver, P. R., Cassidy, J. (2018). Developmental processes across the first two years of parenthood: stability and change in adult attachment style. *Developmental Psychology*, 54(5), 975–988.
- Storch, E. A., Masia-Warner, C., Dent, H. C., Roberti, J. W., Fisher, P. H. (2004). Psychometric evaluation of the Social Anxiety Scale for Adolescents and the Social Phobia and Anxiety Inventory for Children: construct validity and normative data. *Journal of Anxiety Disorders*, 18(5), 665–679.
- Strandberg, T. E., Järvenpää, A-L., Vanhanen, H., McKeigue, P. M. (2001). Birth outcome in relation to licorice consumption during pregnancy. *American Journal of Epidemiology*, 153(11), 1085-1088.
- Strathearn, L., Fonagy, P., Amico, J., Montague, P. R. (2009). Adult attachment predicts maternal brain and oxytocin response to infant cues. *Neuropsychopharmacology*, 34(13), 2655.
- Sundquist, J., Li, X., Ohlsson, H., Råstam, M., Winkleby, M., Sundquist, K., Kendler, K. S., Crump, C. (2015). Familial and neighborhood effects on psychiatric disorders in childhood and adolescence. *Journal of Psychiatric Research*, vol. 66–67, 7–15.
- Teetsel, R. N., Ginsburg, G. S. & Drake, K. L. (2013). Anxiety-Promoting Parenting Behaviors: A Comparison of Anxious Mothers and Fathers. *Child Psychiatry & Human Development*, 45(2), 133–142.
- Verhage, M. L., Schuengel, C., Madigan, S., Fearon, R. M. P., Oosterman, M., Cassibba, R., Bakermans-Kranenburg, M. J., Van Ijzendoorn, M. H. (2016). Narrowing the transmission gap: a synthesis of three decades of research on intergenerational transmission of attachment. *Psychological Bulletin*, 142(4), 337–366.
- Vrticka, P., Sander, D., Vuilleumier, P. (2012). Influence of adult attachment style on the perception of social and non-social emotional scenes. *Social and Personal Relationships*, 29(4), 530–544.
- Voort, A., Linting, M., Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M., Schoenmaker, C., Ijzendoorn, M. (2014). The Development of adolescents' behavior: Longitudinal effects of maternal sensitivity and child inhibition. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(4), 528–540.
- Weems, C. F. (2008). Developmental trajectories of childhood anxiety: identifying continuity and change in anxious emotion. *Developmental Review*, 28(4), 488–502.
- Wong, Q. J. J. & Rapee, R. M. (2016). The aetiology and maintenance of social anxiety disorder: A synthesis of complementary theoretical models and formulation of a new integrated model. *Journal of Affective Disorders*, 203, 84–100.

Liitteet

Liite 1. Tausta- ja päämuuttujien perustunnusluvut, frekvenssit ja erot SPAI-C –raja-arvon ylittäneiden ja muiden otoksiin kuuluvien lasten välillä.

	Kaikki (n=208) Ka(kh)/n(%)	SPAI-C –pisteet alle 18 (n=174) Ka(kh)/n(%)	SPAI-C –pisteet 18 tai yli (n=34) Ka(kh)/n(%)	t/X ²
Taustamuuttujat				
Sukupuoli				0.71
Tyttö	110 (52.9%)	91 (82.7%)	19 (17.3%)	
Poika	98 (47.1%)	83 (84.7%)	15 (15.3%)	
Ikä vuosina ^a	11.79 (0.54)	11.78 (0.54)	11.58 (0.56)	2.09
Vanhempien korkein koulutustaso ^b				4.32
Korkeintaan toinen aste	55 (26.4%)	46 (26.4%)	9 (26.5%)	
Amk- tai alempi korkeakoulututkinto	30 (14.4%)	22 (12.6%)	8 (23.5%)	
Ylempi korkeakoulututkinto	76 (36.5%)	68 (39.0%)	8 (23.5%)	
Perhetilanne ^c				8.14
Vanhemmat yhdessä	176 (84.6%)	146 (83.9%)	30 (88.2%)	
Vanhemmat eronneet	30 (14.4%)	26 (14.9%)	4 (11.8%)	
Lapsen sosiaalinen ahdistus: SPAI-C	10.61 (6.65)	8.48 (4.75)	21.53 (3.59)	-15.20**
Aikuisuuden kiintymyssuhde: ECR				
Äitien ahdistuspisteet	208 (100%) 2.42 (1.06)	166 (95.4%) 2.44 (1.03)	33 (97.1%) 2.39 (0.82)	0.27
Isien ahdistuspisteet	206 (99.0%) 2.59 (0.91)	108 (62.0%) 2.54 (0.95)	24 (70.6%) 2.83 (1.24)	-1.27
Äitien välttelypisteet	144 (69.2%)	163 (93.7%)	33 (97.1%)	-0.36

	2.63 (0.96)	2.71 (0.94)	2.77 (1.01)	
Isien välttelypisteet	144 (69.2%)	109 (62.6%)	26 (76.5%)	0.01
	2.74 (0.85)	2.80 (0.86)	2.80 (0.88)	

****p<0.01**

^a Lapsen SPAI-C –kyselyn yhteydessä ilmoittama ikä.

^b Tieto käytettävissä 161 perheeltä.

^c Äidin raportoimana ECR –kyselyn yhteydessä, tieto saatu 206 perheeltä.

Liite 2. Muuttujien väliset korrelaatiot

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1 SPAI-C -pisteet	1												
2 ECR –ahdistus (äidit)	0.04	1											
3 ECR –ahdistus (isät)	0.17	0.30**	1										
4 ECR –välttely (äidit)	0.03	0.48**	0.35**	1									
5 ECR –välttely (isät)	0.04	0.28**	0.52**	0.31**	1								
6 Sukupuoli	-0.11	0.05	-0.05	0.08	0.02	1							
7 Ikä ^a	0.02	-0.07	0.05	-0.08	-0.11	0.08	1						
8 Vanhempien koulutus ^b	-0.17*	-0.24**	-0.17	-0.11	-0.14	0.00	0.04	1					
9 Perhetilanne ^c	0.00	0.27**	0.10	0.08	0.02	0.03	-0.07	-0.16*	1				
10 Syntymäpaino	0.02	0.05	0.08	0.00	0.01	0.09**	0.04	-0.11	-0.00	1			
11 Gestaatioikä	-0.02	-0.09	-0.07	-0.06	-0.03	-0.07*	-0.03	0.11	0.05	0.37**	1		
12 Äidin ikä	-0.00	0.01	0.01	0.05	-0.05	-0.09	-0.01	0.19*	-0.21**	0.01	-0.02	1	
13 Apgar -pisteet	-0.01	0.00	-0.02	-0.02	0.00	-0.02	-0.07	-0.00	0.06	-0.12**	-0.08*	-0.03	1

*p < 0.05 **p < 0.01

^a Lapsen SPAI-C –kyselyn yhteydessä ilmoittama ikä

^b Korkeamman koulutustason vanhemman mukaan, kolmiportainen muuttuja

^c Äidin raportoimana ovatko vanhemmat olleet yhdessä ECR –kyselyn aikaan